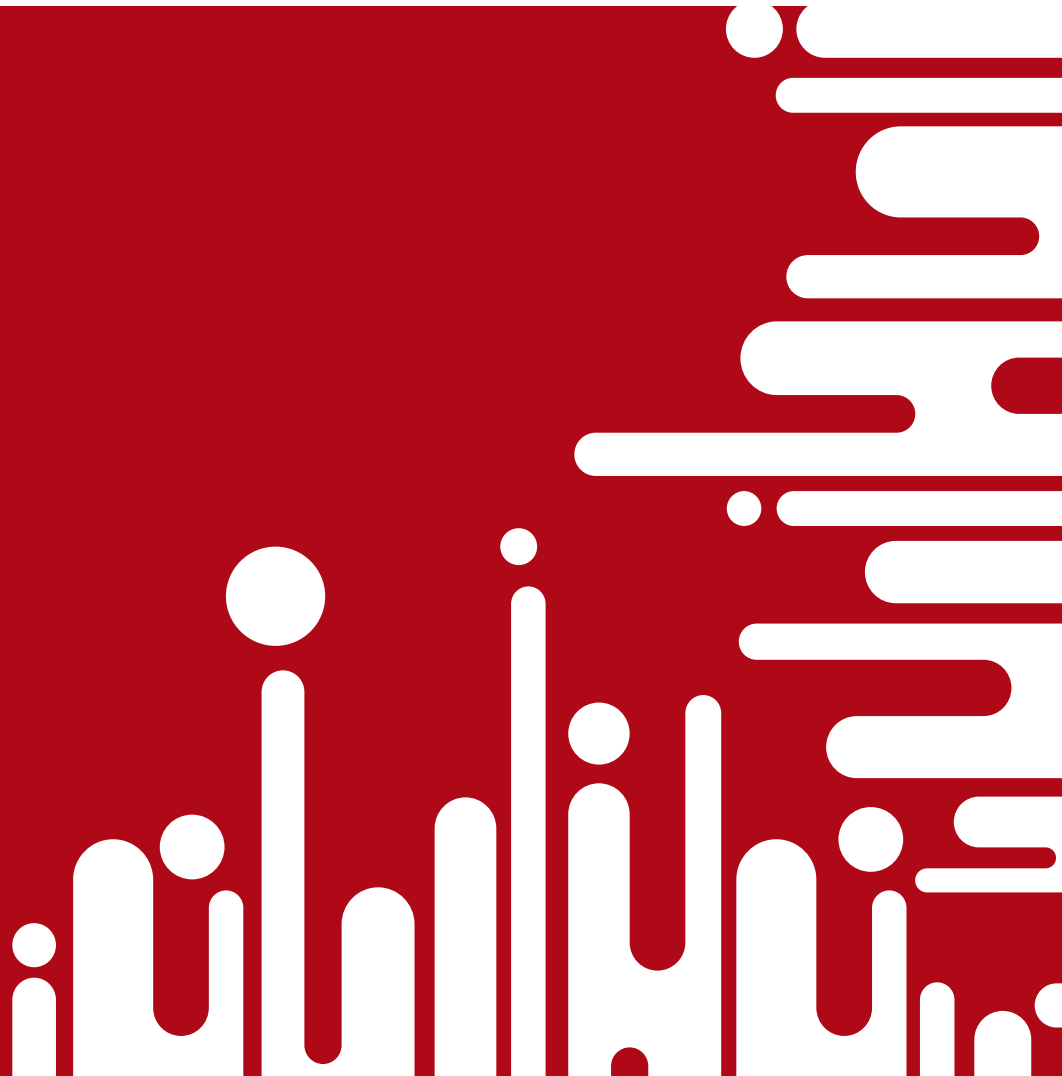

Kuruluştan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar

Genel Değerlendirme ve Önerilerle

Kuruluştan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar Genel Değerlendirme ve Önerilerle

Temmuz 2012

Bu çalışma Kalkınma Bakanlığı ve/veya Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu'nda temsil edilen kalkınma ajanslarının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu grup üyelerine aittir.

Başlarken

2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planının vizyonu, "istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye" olarak belirlenmiştir. Vizyonda istikrara, adil gelir dağılımına ve bilginin tüm topluma yayılmasına yapılan vurgu, sosyal kalkınmanın dokuzuncu plan döneminin önemli unsurlarından biri olduğunun açık göstergesidir. Sosyal politikalara yapılan bu vurgu, Bakanlığımızın, sosyal kalkınma düzeyinin uzun vadede ülke kalkınmasının önemli bir belirleyicisi olduğu yönündeki anlayışını yansıtmaktadır. Bu anlayışın hayata geçirilmesinde, ülkemizde ekonomik ve sosyal kalkınma alanında çalışan tüm kurumlara görev düşmektedir.

Kuruldukları günden itibaren Bakanlığımız koordinasyonunda ülkemizin kalkınması için önemli çalışmalarda bulunan kalkınma ajansları, sosyal politikalar alanında da rol almıştır. Ajansların sağladıkları mali ve teknik desteklerde, sosyal politikaya verilen önemin etkisi açıkça görülmektedir. Ajanslar henüz kuruluş dönemlerini ancak tamamlamakta olmalarına rağmen, 2008-2011 döneminde doğrudan sosyal kalkınma projelerine tahsis ettikleri mali destek miktarı 155 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Kalkınma ajanslarının üstlendikleri sorumlulukların giderek çeşitlendiği günümüzde, Kuruluşundan Bugüne Kalkınma Ajanslarında Sosyal Politikalar Raporu, sosyal politikaların öneminin altını çizmesi, ajansların ülkemizin sosyal kalkınmasında daha aktif rol oynamasının gerekliliğini vurgulaması ve bunun için öneriler getirmesi açısından kritik öneme sahiptir. Raporun bu alanda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutmasını ümit ediyorum. Bu vesileyle başta raporu hazırlayan Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Nahit BİNGÖL

Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürü
Kalkınma Bakanlığı

Yayına Hazırlayanlar

Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu :

İbrahim KUZU	Daire Başkanı / Kalkınma Bakanlığı
Nuran TORUN	Uzman / Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
Tuğba ŞAVLI	Uzman / Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
Alkım KARAAĞAÇ	Uzman / Ankara Kalkınma Ajansı
Merve SAYILGANOĞLU	Uzman / Güney Marmara Kalkınma Ajansı
Merve ÇALHAN	Uzman / İpekyolu Kalkınma Ajansı

Günümüzde artık varolan hızlı gelişmeler ve özellikle de yaşanan krizlerin etkisiyle tüm dünyada toplumlar, ekonomik kalkınmalarının yanında insan merkezli kalkınma anlayışının benimsenmesi ve sosyal yaşam düzeylerinin de gelişmesini devlet yönetimlerinden eskiye göre daha yoğun bir şekilde talep etmeye başlamışlardır. Son dönemlerde yaşanan gelişmeler, yaşanan krizler ve toplumsal bilinçteki artışla doğrudan bağlantılı olan bu gelişme, ferdi olduğu kadar içtimai bir talebe dönüşmüş ve kalkınmada yeni model arayışları ve demokrasinin standartlarının artmasıyla, insan odaklı yeni anlayışların tüm politikalarda ve karar verme süreçlerinde hakim olmasıyla somutlaşmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki sosyal kalkınma için yeni arayışlar ve model önermelerinde ekonomik kalkınmanın olmazsa olmaz bir öncül olduğu ancak bu anlayışın insan merkezli kalkınma perspektifine oturtulması gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Bundan dolayı da bu yeni kalkınma anlayışına dayanan ekonomik büyüme, toplumların en temel ekonomik ve sosyal hedefleri arasında yer almaktadır. Bu alanda gündeme gelen yeni yaklaşımlar ve kalkınma modelleri, bu yeni bakış açısıyla şekillenirse başarı şansı olacak ve yaşanan insan merkezli ekonomik krizler sosyal buhrana dönüşmeden önlenilebilecektir.

Tüm dünyada yıllardır ekonomik ve sosyal sorunları giderebilmek için yoğun çaba harcanmaktadır. Yaşanan krizler ve küreselleşme sürecinin daha da tetiklediği bu alan her alanda olduğu gibi sistem ve yönetim alanındaki değişimlerden etkilenmektedir. Sürece önemli etki yapan ve şekil veren yeni kamu yönetimi ve yönetim yaklaşımaları, yeni modellerin geliştirilmesi ve sosyal ekonomik kalkınmanın merkezde olduğu kadar yerelde de sağlanması için özellikle ülkemiz özelinde kalkınma ajanslarına büyük rol ve sorumluluklar yüklemektedir.

Bu anlayış doğrultusunda, sözün gücüne inançla ajansımız öncülüğünde hazırlanan bu rapor sosyal politikalara ve dolayısıyla bu politikaların üreteceği sosyal kalkınma ve refah ortamına önemle vurgu yapmış; sözün eyleme izdüşümündeki doğal kaybın bilincinde olarak da sosyal politikaları olabildiğince güçlü bir dille tasavvur etmiştir. Bu minval üzere, sosyal politikaların üreteceği "kalkınma" rakamlarla ifade edilebilenin ötesinde, toplum için ve toplum tarafından üretilecek bir iyi olma durumu olarak telakki edilmiştir. Bu iyi olma durumu, sadece satın alma gücünün yüksekliği ve teknolojiye ve tüketim mallarına erişimi değil; ferdi olduğu kadar içtimai olma, yeni ahlaki temellere oturma, özgürleşme, iş dışında ve işte üretkenlik, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerden insanca faydalanabilme, insan hakları ihlalleri ve yoksulluk mağduru olmama, temiz ve kendini yenileyebilen bir doğal çevre içinde yaşama, sosyal güvenlik ve sosyal koruma ağlarından faydalanma ve genel itibarıyla sosyal adaletin toplumun tüm kurumlarına nüfuz etmesini içerir şekilde addedilmiştir.

İşte bu noktada Ajansımız koordinasyonunda çalışmalarını yürüten Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu, takdire şayan bu çalışmasıyla söz konusu sosyal politika tasavvurunu şekillendirirken, öncelikle verili durumu değerlendirmiş; akabinde hem geleneksel hem de yenilikçi yöntemlerle kalkınma ajanslarının alandaki rolünün nasıl güçlendirileceğine dair bir yol haritası çıkarmıştır. Ulusal kalkınma hareketine dinamizm, eşgüdüm ve bölgesel duyarlılık getiren kalkınma ajansları, bu yol haritasını dikkatle okumalı ve uygulama için birlikte hareket edebilmelidir. Bu çalışmaya başından beri özveriyle öncül olan ve elinizdeki bu kıymetli raporun yayınlanmasını da üstlenmekten mutluluk duyan Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı, çalışmanın eyleme aktarımının da yakın takipçisi olacaktır.

Çetin Oktay KALDIRIM

Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Uluslar arası ticaretin sınır tanımadan büyüdüğü, yeni pazar ve ekonomik sistemlerin her geçen gün geliştiği günümüz küresel dünyasında toplumlar gelir dağılımındaki eşitsizlikler, sosyal adaletsizlik ve yoksullukla hiç olmadığı kadar yoğun bir şekilde yüzleşmektedir. Bu durum, kalkınma politikalarının sadece ekonomik göstergelerle açıklanamayacağını bir kez daha ortaya koymaktadır. Artık farkında olunmalıdır ki, gelir ve üretim kalkınmanın sadece aracı; insanın ve toplumun topyekun iyiliği ise kalkınmanın temel amacıdır.

Bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak misyonuyla kurulan Kalkınma Ajansları olarak temel vazifemiz, bölgelerimizde yaşayan insanların refahı ve mutluluğu için yaşam kalitesini artırıcı, gelir düzeyini yükseltici, yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınma çözümlerinin geliştirilmesi ve uygulanması konusunda politikalar üretmek, programlar geliştirmek ve bu amaçla destek mekanizmalarımızı çeşitlendirmek olmalıdır. Bu bağlamda, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve yoksullukla mücadele, sosyal hakların genişletilmesi gibi konularda politika geliştirmeli, bölge planı ve programlarında bu hususlarda stratejileri ortaya koymalı ve desteklerimizi temel insani yapabilirliklerin genişletilmesi ve yaygınlaşması doğrultusunda yönlendirmeliyiz.

Toplumsal refah ve mutluluğu sağlamak ve sürdürmek istiyorsak, kalkınma politikalarında, insani değerlere duyarlı kurumsal yapı ve politika ortamının gelişmesini teşvik etmeliyiz. Bu noktada, bu güzel niyet ve azimle faaliyetlerini sürdüren Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu'nu tebrik ediyor ve başarılarının devamını diliyorum.

Doç.Dr. Asım BALCI

Ankara Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Kalkınmayı bugün artık küreselleşme ile beraber çok değişik sorunların ele alındığı, çok yönlü, çok düzlemli, çok aktörlü bir süreç olarak algılamamız gerekmektedir. Kalkınmada, temel amacı insanın topyekün refaha ulaştırılmasının sağlanması olarak görmekteyiz. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı olarak kalkınma sürecine bakış açımız sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeyi ve erişilebilirlikleri, seçeneklere ulaşabilirlikleri ve yapabilirlikleri artırmaktır. Bu anlamda sosyal kalkınma ve sosyal politikalar büyük önem taşımaktadır. Sosyal kalkınma, kapsamlı ve kapsayıcı alternatiflerle insanların seçeneklerinin artırılmasını amaçlamaktadır. Sosyal politikalar devletin bu süreçte katkıda bulunduğu araçlardır. Sosyal politikalar kadının, gencin, dezavantajlının, engellinin, yaşlının, şiddet görenin, kendini ifade etmekte zorlananın dezavantaj ve engellerinin ortadan kaldırılması, her türlü yoksullukla ve yoksunlukla, yapamazlıkla mücadele aracı olarak görülmektedir.

Her türlü kurum ve kuruluş, aktör, sivil toplum kuruluşunun nihai amaç olan insanın refahına ulaştırılmasına yönelik hizmet etme bilincinde olması gerekmektedir. Kalkınma Ajansları da bölgelerinde kamu, özel sektör, STK ve üniversiteler arasında işbirliğini sağlayarak, farkındalığı artırarak, yapılacak bölge planları ve araştırmalar, uygulanacak mali ve teknik destek programları ile kapsayıcı sosyal politikaları desteklemesi gerekmektedir. Bu nedenle Sosyal Politika Açılımları Grubu'nun çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Ajans olarak bu çalışmaya katkı sağlamaktan büyük memnuniyet duyduğumuzu ve gelecekte de desteğimizin devam edeceğini belirtmek isterim.

Mevlut ÖZEN

Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

İçinde bulunduğumuz yüzyılda bir kez daha anlıyoruz ki kalkınma olgusu çok boyutlu bir kavramdır. Sosyal kalkınmayı gerçekleştirememiş bir toplumun gerçek manada kalkındığını söylemek hatalı olur. Bu gerçeğin algılanmaya başlandığı ülkemizde kalkınma ajansları olarak ekonomik anlamda olduğu kadar sosyal anlamda da kalkınmanın önemini farkındayız.

Sosyal kalkınmanın temelinde, toplumun tüm kesiminden vatandaşları olabildiğince mutlu etmek yatar. Biz, GMKA ailesi olarak bu gerçekliğin farkındayız. Tüm uygulamalarımızda sorumlu olduğumuz bölgedeki bütün vatandaşlarımızın hayat standartlarını yapabildiğimiz kadar yükseltmeyi amaçlıyor ve onların mutluluğunu önemsiyoruz. Değişen ve gelişen dünyaya olabildiğince uyum sağlamalarını hedefliyor, bu kapsamda üstümüze düşeni plan ve programlarımızla yapıyoruz. Bireylerin, verilmiş toplumsal statülerden muaf olarak, sadece birey oldukları için fırsat eşitliği ilkesine göre yaşamın her alanından faydalanmalarını umut ediyoruz.

Unutmamamız gerekir ki, ekonomik kalkınma, bireylerin en yüksek ve en ileri hedeflerine ulaşabilmeleri için, yani sosyal kalkınmayı gerçekleştirebilmek için bir araç niteliğindedir. Bu nedenle, GMKA olarak sosyal kalkınmayı gerçekleştirecek olan sosyal politika uygulamaları üstüne çalışan Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu'nda aktif olarak çalışmalara katılmaktan, bu grubun bir üyesi olmaktan mutluluk duyuyoruz.

Mustafa GÜNDOĞAN

Güney Marmara Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Bugün kalkınma sadece ekonomik göstergeler göz önünde bulundurularak açıklanan bir kavram olmaktan çıkmış, sosyal göstergelerdeki iyileşmelere paralel olarak açıklanmaya başlamıştır. Bölgesel gelişme politikalarına özel önem verildiği, kaynakların rasyonel ve etkin kullanılmasının yanında, toplumun tüm kesimlerinin potansiyellerini kullanabilmeleri için insan sermayesine yatırım politikalarının geliştirildiği bir 2023 yılı tasavvuruna sahibiz. Beşeri sermayeyi geliştirmek, sosyal refahı arttırmak, yoksulluk, göç ve kentleşmenin getirdiği sorunlarla mücadele edebilmek için yerel dinamiklerin harekete geçirilmesinde Kalkınma Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yanı sıra, yerelin sosyo-ekonomik yapısını derinlemesine analiz edebilen Kalkınma Ajanslarına da önemli görevler düşmektedir. Kalkınma Ajanslarının 5449 Sayılı Kanunundaki kuruluş amaçlarından biri 'ulusal ve bölgesel düzeyde başta istihdam ve gelir olmak üzere ekonomik ve sosyal göstergelerin iyileştirilmesidir'. Bu kapsamda Kalkınma Ajanslarının sağladığı mali desteklerin yanında, sosyal alanda politika geliştirebilen kurumlar olarak ön plana çıkmaları önem arz etmektedir. Özellikle de Kalkınma Ajansları tarafından sosyal alandaki verilerin düzenli olarak toplanarak izlenmesi sosyal yapı analizlerinin sağlıklı bir zeminde gerçekleştirilmesini sağlayacaktır. Bu minvalde, sosyal politikalar konusunda farkındalık yarattıkları için Sosyal Politikalar Grubu'nun çalışmaları, kalkınma ajanlarının sosyal politika algısının ölçülmesi ve sosyal politikalar geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Grubu çalışmalarından dolayı tebrik eder, başarılarının devamını dilerim.

Dr. Bülent ÖZKAN

İpekyolu Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Genel Müdürüm Sn. Nahit BİNGÖL ile sıklıkla konuştuğumuz konulardan birisi kalkınma ajanslarının sosyal politika alanında rolünün güçlendirilmesi, hatta bunun da ötesinde geleneksel olarak ulusal düzeyde belirlenen ve uygulanan sosyal politikaların bölgesel düzeyde, yerelin ihtiyaç ve özelliklerini gözetenek ele alınmasının yolunu açmaktır.

Oldukça iddialı bu hedefe yönelik çalışmalarımız çeşitli yöntemlerle farklı düzeylerde devam etmektedir. Bu rapor ise önemli bir aşamayı simgelemektedir. Rapor, bölgesel politikanın önemli araçları olan kalkınma ajanslarının sosyal politika ile ilişkisini incelemekte, incelemenin ötesinde somut, yapılabilir ve gerçekçi öneriler ortaya koymaktadır.

Rapor merkezi bir yaklaşımla değil de, kalkınma ajansı uzmanlarından oluşan bir ekip tarafından, ajansların katkıları ile hazırlanmıştır. Çalışma grubu tarafımdan tamamen gönüllük esasına göre, ancak yine de katı bir seçim uygulanarak konuya kanıtlanmış ilgisi olan insanlardan oluşturulmuştur. Daha ilk görüşmede gruba katılmanın kendilerine insana hizmet etmenin manevi tatmini dışında hiçbir avantaj sağlamayacağı, ancak ekstra iş getireceğinin altı çizilmiştir.

Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubunda yer alan, Nuran TORUN, Tuğba ŞAVLI, Alkım KARAAĞAÇ, Merve SAYILGANOĞLU ve Merve ÇALHAN gerçek bir fedakârlık ve hedefe bağlılık sergileyerek gerekirse akşamları ve hafta sonları çalışmış, grubun genel çalışması dışında başka alt alanlarda da Bakanlık tarafından yürütülen girişimlere destek vermişlerdir. Kendileri ideal çalışma grubunun nasıl olması gerektiğine akademik anlamda örnek gösterilebilecek bir ekip oluşturmuştur. Anket çalışması ve çalıştay kapsamında fikir ve bilgilerini bizimle paylaşan ajans uzmanları, destek olan Genel Sekreterlerimiz, bu raporun basılmasını sağlayan DOKA Genel Sekreteri Sn. Çetin Oktay KALDIRIM ve personeli, raporda değinilecek olan Gaziantep'teki Buluşmaya ev sahipliği yapan İKA Genel Sekreteri Sn. Bülent ÖZKAN ve personeli, ve bizi moral desteği ile yalnız bırakmayan Genel Müdürüm Sn. Nahit BİNGÖL teşekkürü hak etmektedir.

Son olarak Gaziantep'teki Buluşmamıza katılarak şeref veren, rapor sunumumuza sonuna kadar dikkatle dinleyen ve önerilerin uygulanması için takipte bulunacağını ifade eden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sn. Fatma ŞAHİN'in desteği her türlü takdirin üstündedir.

Temennimiz ve niyetimiz odur ki, bu rapor bir son olmayıp, yapılacak çalışmaların ancak habercisidir.

İbrahim KUZU

Daire Başkanı, Kalkınma Bakanlığı

Temmuz 2012

31 Mart 2012 Trabzon-DOKA, Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu Toplantısı

23 Haziran 2012 Gaziantep, Ajanslar ve Sosyal Politikalar Buluşması

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ VE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI.....	2
KISALTMALAR	3
GÖRSELLER.....	3
EKLER.....	3
1. AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAM.....	5
2. SOSYAL POLİTİKA NEDİR?	7
3. AJANS SOSYAL POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	13
4. AJANSLARIN SOSYAL POLİTİKALAR EKSENİNDE ARAŞTIRMA VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER FAALİYETLERİ.....	19
5. AJANS BÖLGELERİNDEKİ KURUMLAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI.....	25
6. AJANSLARIN DANIŞMANLIK SAĞLADIĞI SOSYAL GİRİŞİM ve PROJELER	33
7. AJANSLARIN SOSYAL POLİTİKA ALANINDA VERDİKLERİ DESTEKLER	37
8. AJANS BÖLGELERİNDE ÖNE ÇIKAN ÖNCELİKLİ MÜDAHALE GEREKTİREN VE KIRILGAN SOSYAL GRUPLAR.....	39
9. ÖNERİLER.....	45
10. KAYNAKÇA.....	51
EK : SOSYAL POLİTİKALAR DEĞERLENDİRME FORMU.....	52

TÜRKİYE İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ VE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

TR1: İstanbul

TR10: İstanbul –İstanbul Kalkınma Ajansı: İSTKA

TR2: Batı Marmara

TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ –Trakya Kalkınma Ajansı: TRAKYAKA

TR22: Balıkesir, Çanakkale –Güney Marmara Kalkınma Ajansı: GMKA

TR3: Ege

TR31: İzmir –İzmir Kalkınma Ajansı: İZKA

TR32: Aydın, Denizli, Muğla –Güney Ege Kalkınma Ajansı: GEKA

TR33: Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak- Zafer Kalkınma Ajansı:ZEKA

TR4: Doğu Marmara

TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir-Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı: BEBKA

TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı: MARKA

TR5: Batı Anadolu

TR51: Ankara- Ankara Kalkınma Ajansı: ANKARAKA

TR52: Karaman, Konya-Mevlana Kalkınma Ajansı: MEVKA

TR6: Akdeniz

TR61: Antalya, Burdur, Isparta- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı: BAKA

TR62: Adana, Mersin –Çukurova Kalkınma Ajansı: ÇKA

TR63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye –Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı: DOĞAKA

TR7: Orta Anadolu

TR71: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir-Ahiler Kalkınma Ajansı: AHİKA

TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat – Orta Anadolu Kalkınma Ajansı: ORAN

TR8: Batı Karadeniz

TR81: Bartın, Karabük, Zonguldak – Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı: BAKKA

TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop – Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı: KUZKA

TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat – Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı: OKA

TR9: Doğu Karadeniz

TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon – Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı: DOKA

TRA: Kuzeydoğu Anadolu

TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum – Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı: KUDAKA

TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars – Serhat Kalkınma Ajansı: SERKA

TRB: Ortadoğu Anadolu

TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli: Fırat Kalkınma Ajansı: FKA

TRB2: Bitlis, Hakkâri, Muş, Van: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı: DAKA

TRC: Güneydoğu Anadolu

TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis: İpekyolu Kalkınma Ajansı: İKA

TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa: Karacadağ Kalkınma Ajansı: KARACADAĞ

TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt – Dicle Kalkınma Ajansı: DİKA

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BROP : Bölgesel Rekabetedebilirlik Operasyonel Programı (AB Katılım Öncesi Mali Yardım Araçlarından)

EURADA : Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği

FAO : BM Gıda ve Tarım Örgütü

GAP : Güneydoğu Anadolu Projesi

İKG : İnsan Kaynaklarını Geliştirme Operasyonel Programı (AB Katılım Öncesi Mali Yardım Araçlarından)

İŞKUR : Türkiye İş Kurumu

JICA : Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı

KA : Kalkınma Ajansı

KKTC : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KOSGEB : Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

OECD : Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

ÖDES : Özürlüler Destek Programı

SIDA : İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı

SODES : Sosyal Destek Programı

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TEPAV : Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

UN Women: Birleşmiş Milletler Kadın Birimi

UNDP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNFPA : Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

UNRISD : Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Araştırma Enstitüsü

WAIPA : Dünya Yatırım Tanıtım Ajansları Birliği

YHGP : Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi Bölgesel Gelişme Ana Planı

GÖRSELLER

Şekil 1:Ajanslar Tarafından Ele Alınan Sosyal Politika Başlıklarının Dağılımı

Şekil 2: Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Grupların Ortak Unsurları

Şekil 3: Ajanslar Tarafından Vurgulanan “Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Sosyal Gruplar”ın Dağılımı (%)

Tablo 1. Ajansların Sosyal Politika Alanındaki Çalışmalarının Dağılımı

Tablo 2: Sosyal Politikalar Alanında Verilen Destekler

Tablo 3: Çıkarılan Teklif Çağrılarında Öne Çıkan Sosyal Politika Konuları

Harita 1: Düzey 1 Bölgeleri İtibarıyla Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Sosyal Gruplar

EKLER

EK : Sosyal Politikalar Değerlendirme Formu

*Özgürleşmeden doğan bir üretkenlik ve
bunun insanlığa getirdiği ayrıcalıksız mutluluk için
sosyal politikaları tartışmaya açıyoruz...*

Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu

1. AMAÇ, YÖNTEM VE KAPSAM

Bu raporun analiz birimi, 2006 yılında 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesinden bu yana ilgili istatistiki bölge birimi sınıflandırmasına göre 26 bölgede kuruluşu tamamlanıp çalışmalarına devam etmekte olan kalkınma ajanslarıdır. Rapor, ajansların kuruluşlarından, bu rapora konu olan anket çalışmasının tamamlandığı 2012 yılı Mart ayına kadar geçen sürede edindikleri sosyal kalkınma ve sosyal politikalar tasavvuru ve bu tasavvurun uygulamaya yansımalarını değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Son bölümde yer verilen öneriler başlığı ise, geçmiş beş yılın kazanımlarından ve gözden kaçanlarından yola çıkarak ajanslarda sosyal kalkınma ve sosyal politikaların kavramsal ve fiili gelişimine yön vermek amacıyla sunulmuştur. Rapordaki veriler, 27 Ocak-28 Şubat 2012 tarihleri arasında tüm ajansların iştirak ettiği Sosyal Politikalar Değerlendirme Formu Anket Çalışması'ndan derlenmiş olup Kalkınma Bakanlığı, DOKA, OKA,

ANKARAKA, GMKA, İKA'dan temsilcilerin oluşturduğu Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu'nun muhtelif sayıda değerlendirme toplantısında irdelenmiş ve elde edilenler üzerine bir öneriler bölümü eklenerek ilk taslağı hazırlanmıştır. Daha sonra 23 Haziran 2012 tarihinde Gaziantep'te İpekyolu Kalkınma Ajansının evsahipliğinde gerçekleştirilen ve açılışını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Sn. Fatma ŞAHİN'in gerçekleştirdiği "Kalkınma Ajansları ve Sosyal Politika Buluşması" kapsamında kalkınma ajansları Genel Sekreter ve uzmanları, akademisyenler ve bürokratların dahil olduğu bir kitleye sunulup geri besleme alınmış, aynı faaliyet içinde özellikle ajans uzmanlarının katıldığı bir çalışma ile de öneriler kısmı değerlendirilip geliştirilmiştir. Raporun muhataplarının başta kalkınma ajansları, Kalkınma Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olmak üzere sosyal politika geliştirme ve idaresinden sorumlu kamu kesimi temsilcileri ve ilgili diğer sivil toplum paydaşları olması beklenmektedir.

Kalkınma; kapsamı, araçları ve amaçları itibariyle uzlaşmış bir yapılanma içermeyen; dönemsel ve mekânsal olarak değişen söylem ve paradigmalarda birlikte dönüşen; bir tarafta düşünce öbür tarafta uygulama kanadı olan bir olgudur.

2. SOSYAL POLİTİKA NEDİR?

Kalkınma, üzerinde kavgaların sürdüğü tartışmalı topraklar¹ benzetmesiyle ifade edilebilen; bilginin çok merkezli-leştiği, üstanlatıların reddedildiği, göreceliliğin, özneliliğin ve söylemin ön plana çıktığı postmodern dönemde epistemik belirsizliğin hakimiyetine tabii olan; kapsamı, araçları ve amaçları itibariyle uzlaşmış bir yapılanma içermeyen; dönemsel ve mekânsal olarak değişen söylem ve paradigmalarda birlikte dönüşen; bir tarafta düşünce öbür tarafta uygulama kanadı olan bir olgudur. Bir eyleme mi yoksa bu eylemlerin sonucunda ortaya çıkanlara mı işaret ettiği ayrıca bir tartışma konusudur.

Kalkınma;

1. 1960'lı yılların kalkınmacı okulu tarafından modernite mirası, sürekli artarak devam, olumlu dönüşüm, daha iyiye uzanım ve neticede tüm insanlığın ve kurumlarının tek, doğrusal bir evrim çizgisini takip edip sosyo-ekonomik mükemmelle ulaşması içerikli bir fikri altyapıyla Üçüncü Dünya'nın piyasa ekonomisini güçlendirmek ve sanayileşmek yoluyla sefaletten kurtulma reçetesi olarak;

2. Birinci tanıma benzer şekilde; Cowen ve Shenton gibi yazarlar tarafından 19. yüzyıl sanayi devrimiyle birlikte gelen baş döndürücü sosyo-ekonomik ilerleme (progress) ve dönüşüm sürecini, düzen (order) ile birleştirip daha yönetilebilir kılmanın Avrupa merkezli bir aracı olarak,²

3. Arturo Escobar gibi post-kalkınmacılar³ tarafından 2. Dünya Savaşı sonrası küresel egemenliği güçlendirmek için ortaya atılan politik ve ekonomik bir kontrol aracı⁴ olarak,

4. Amartya Sen gibi refah ekonomistleri ve Martha Nussbaum gibi politik felsefeciler tarafından ise özgürlüğün yaygınlaştırılması, insanların yaşamsal amaçlarının ve tercihlerinin peşinden gidebilecek sosyo-ekonomik güce sahip ve "yapabilir, ehil" (capable) kılınması ve özgürleşmeyi kısıtlayıcı temel engellerden biri olan yoksulluğun (sadece gelir yoksulluğu olmamak kaydıyla) ortadan kaldırılması için gerekli olan tedbirler bütünü olarak nitelendirilmektedir.

1) Kothari, U. & Minogue M. (2002) Development Theory and Practice: Critical Perspectives, Palgrave

2) Cowen, M. & Shenton, R. (1995) "The invention of development", in: Jonathan Crush (Hrsg.), Power of development. Routledge, London

3) Üçüncü dünya ülkeleri üzerinde denenen sanayileşmeciler politik-ekonomi modelini, kalkınma projelerini eleştiri üzerinden yükselip, "kalkınma" yı kavram ve uygulama düzleminde tamamıyla reddeden, her bir toplumun kendi reçetesini kendi kaynakları ve görüşüyle yazması gerektiğini, tek bir modeli ve bu modelin götürüleceği tek bir ilerleme hedefini kabul etmeyen akademisyen ve aktivist ekolü kastetmektedir.

4) Escobar, A. (1991) Encountering Development in Sachs, W. Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power, Zed Books

Bu tür farklı yaklaşımlar etrafında şekillenen kalkınma literatürü içinde, sosyal kalkınma ve sosyal politikalar birbirinin yerine kullanılmasa da benzer çağrışımlarla kullanılan iki ayrı kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Kalkınma perspektifinden bakıldığında, sosyal politikaların amacı evrensel (herkesi kapsayan) sosyal korumanın, hakkaniyetin ve sosyal adaletin gerçekleştirilmesidir. Aralarında bir tür sebep-sonuç ilişkisi bulunan bu sosyal kalkınma ve sosyal politikalar kavramlarından hareketle Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Araştırmaları Enstitüsü (UNRISD) sosyal politikaları, vatandaşları beklenmedik durumlardan ve yoksulluktan korumaya ve nihayetinde onları kendi yaşamsal amaçlarının peşinden gidebilir kılmaya dönük kamu politikaları olarak tanımlamıştır. Burada yaşamsal amaçlarının ⁵ peşinden gidebilmek ifadesiyle, kendi seçtiği yolda yürüyebilecek ekonomik ve toplumsal güce sahip olmak kast edilmektedir ki bu da asgari/temel ihtiyaçların karşılanması ötesinde bir sosyo-ekonomik düzeyi ifade etmektedir. Bu, her ne kadar sosyal politikalar ve kurumlarının sivil toplum ve özel sektörü de kapsar şekilde çalıştığı göz ardı edilmiş olsa da kabul edilebilir bir tanımlamadır. İnsani güvenlik söyleminin özellikle Kofi Annan döneminde Birleşmiş Milletlerde reform yapma çabasının yükselişe geçtiği süreç içerisinde ise bireyleri fiziksel ve psikolojik şiddetin çeşitlerinden korumanın yanı sıra temel insan hakları, eğitim, sağlık ve iyi yönetim sistemlerine erişimi sağlamak yoluyla kendi potansiyelini gerçekleştirebileceği fırsat ve seçeneklere ulaştırmak, sosyal politikaların başlıca hedefleri arasında yerini almıştır.

Sosyal politika, özünde hem kullanılan politika araçları hem de hedefleri itibarıyla ekonomi politikalarına içkin, çok boyutlu bir politika alanı iken günümüzde, biraz da pratik gereklerden ötürü kısmen daraltılmış bir çerçeveye; özellikle sağlık, eğitim, konut, sosyal güvenlik, istihdam ve sosyal hizmetler alanlarındaki kamu hizmetleri, çevre, yerel yönetimler, kültür ve sanat alanındaki politika ve uygulamalar ile dezavantajlı oldukları kabul edilen kesimlere dönük hizmetleri içerir şekilde sığdırılmaktadır.

Yine pratik kaygılarla bir tanım ortaya koymak gerekirse; sosyal politika, "bir ülkede yaşayan tüm bireyler için, özellikle de ayrıca bakıma ve korunmaya gereksinimi olan nüfus grupları için geliştirilen, koruyucu, güçlendirici, sosyal adalet ve eşitliği sağlayıcı hizmetler bütünü olarak tanımlanabilir." ⁶ Türkiye'de cari sosyal politikalar ise; kişinin sağlıklı ve ehil bir birey olarak emek piyasasında faal bulunması arzusu sürekli dile getirilerek ancak zorlayıcı mekanizmalar olmadan beslenme, barınma, eğitim ve sağlık gibi alanlarda ücreti karşılığı hizmet alamadığı/almayı tercih etmediği durumlarda (doğum ve annelik, hastalık, yaşlılık, işsizlik, engelli olma durumu vb. özellikle ön planda olarak), devletin ya da devletin koordinasyon ve yönlendirmesinde özel sektör ve sivil toplum taraflarının gerekli koruyucu, güçlendirici ve sosyal adaleti sağlayıcı nitelikte yürüttüğü faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir.

2.1. Sosyal Politikalara Anayasal Dayanak

Yürürlükteki Anayasa'nın genel esaslar bölümünde Cumhuriyetin nitelikleri arasında "sosyal hukuk devleti" niteliğinin işaret edilmesi ve yine 5. maddede devletin temel amaç ve görevlerinin "... Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." şeklinde tanımlanmış olması, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin sosyal politikalarına anayasal dayanak mahiyetindedir.

2.2. 1980'lerden Bu Yana Sosyal Politika Modellerinin Dönüşümü

1980'lerden bu yana dünyayla birlikte Türkiye'yi de etkileyen sosyal politika modellerindeki dönüşüm aşağıdaki gibi özetlenebilir:

• **1980'ler ve 1990'ların İlk Yarı - Yapısal Uyum ve Ekonomik Reform, Serbest Piyasa Ekonomisine Geçiş:** Tazmin edici sosyal politika, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu gibi Dünya Bankasının "Güvenlik Ağları" (Safety Nets) adıyla takdim ettiği türde yapısal olmayan, nispeten dağıntık sosyal politika arenası. Evrensel/kapsayıcı değil; hedeflenmiş (targeted), ekonomik reformların yarattığı yeni yoksullara ve kronik yoksullara yönelik olumsuz etkiyi azaltıcı önlemler, sosyal politika araçları.

• **1990lar ve 2000ler, Küreselleşme:** 1995 Kopenhag Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi, "sosyal adalet" söyleminin yükselişi; küresel insan haklarının, özellikle ekonomik ve sosyal hakların (sivil ve politik haklardan ziyade) gündeme gelişi; refah sisteminin özelleşmesi için uluslararası baskının yükselmesi.

• **Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Dünya Zirvesi 2005:** Tam ve üretken iş/istihdam ve sosyal korumanın öncelikli gündem başlığı haline gelmesi, AB Lizbon Stratejisi'nde de benzer hedeflerin konulması (daha fazla ve daha iyi iş, daha kapsayıcı toplum); 2000 yılında 2015 yılı için belirlenen BM Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin politika belgelerine kısmen yansması; katılımcı, insani kalkınmayı öncelleyen sosyal politika yaklaşımı.

• **2008 Yılı - Küresel Ekonomik Kriz Dönemine Girilmesi:** Türkiye'de böyle olmasa da birçok ülkede sosyal politika harcamalarında kesinti; 2008 yılı Sosyal Güvenlik Reformu (5510 Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, İŞKUR ve SGK'da yapısal dönüşümler), sosyal politika kurumlarında kapasite gelişimi; özel sigorta şirketlerinin yükselişi.

Genel itibarıyla, Büyük Buhran (1929) ve 2. Dünya Savaşı sonrasında Kuzey Avrupa ve Amerika'da kavramsal ve kurumsal gelişimini tamamlayan refah devleti modelleri, günümüzde kullanılan temel sosyal politika yaklaşım ve araçlarının tarihsel öncülleri kabul edilir. Bu bağlamda, ülkemiz 2000'li yıllara kadar, Esping-Andersen'in (1990) ⁷ "aile merkezli" (family-centred) refah rejimi modeli sınıflandırması içine alınabilecek; resmi kurum ve kuruluşlardan/devletten ziyade aile, sosyal çevre ve eş-dost-akrabanın sosyal koruma işlevini gördüğü nitelikte bir yapı sergilerken, **ekonomik kriz sonrası yeniden yapılanma ve AB ile uyum sürecinin getirdiği yasal ve kurumsal dönüşüme ve yeni siyasi iradenin tercihlerine bağlı olarak geçmişe nazaran kapsayıcı, evrensel, beşikten-mezara sosyal politikayla vatandaşın sosyal koruma açıklarını gideren, özel sektörü de bu yönde yönlendiren devlet, yani modern refah devleti uygulamalarına ağırlık vermiştir.** Bu durum, ülkemizde son 10 yılda sosyal politikalarla sorumlu kurumların kapasitesindeki gelişimden, huzurevi ve rehabilitasyon merkezlerinin teşvik sisteminden yararlandırılmasına, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasına kadar bir çok alanda gözlemlenebilir.

5) [http://www.unrisd.org/80256B3C005BB128/\(httpProgrammeAreas\)/BFA13785EC135F568025718B003C5FA7?OpenDocument&Count=1000](http://www.unrisd.org/80256B3C005BB128/(httpProgrammeAreas)/BFA13785EC135F568025718B003C5FA7?OpenDocument&Count=1000)

6) Yolcuoğlu, İ. Galip (2011) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurulması, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması ve Taşra Teşkilatının İl Özel İdarelere Devredilmesi Konusunun İrdelenmesi

7) Gosta, E. (1990) The Three Worlds of Welfare Capitalism, Princeton NJ: Princeton University Press

2.3. Kalkınma Ajansları ve Sosyal Politika

Kalkınma ajansları girişiminin sosyal politikalar açısından değerlendirmesi aşağıda özetlenmiştir:

<p>Kuruluş Gerekçesi ve 5449'daki Amaçlar</p>	<p>“Hem ulusal, hem de bölgesel-yerel düzeyde, başta istihdam ve gelir olmak üzere ekonomik ve sosyal göstergelerin iyileştirilmesine, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasına ve dolayısıyla ülkenin genel refah ve istikrarına olumlu katkılar sağlayacak olan Kalkınma Ajanslarının...”</p> <p>“ Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.”</p>
<p>Mevcut Sosyal Politika Araçları</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doğrudan Finansman ve Doğrudan Faaliyet Destekleri yoluyla mali destek; • Teknik Destek’le sosyal politika taraflarında kurumsal, sosyal ve beşeri kapasite geliştirme; • Genel koordinasyon misyonuyla sosyal politika taraflarının kendi içinde iletişimini ve diğer taraflarla (klasik ekonomi politikası aktörleri) bağlantısını kurma, güçlendirme
<p>Ajans Çalışmalarında Sıkça Kullanılan Kavramlar</p>	<p>(i) Sosyal içerme (ii) Sosyal sermaye (iii) Beşeri sermaye (iv) Toplumsal cinsiyet (v) Sosyal güvenlik (vi) Dezavantajlı gruplar (vii) Sürdürülebilirlik</p>
<p>Geliştirilmesi Gereken Alanlar</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal politikaya bütünsel olmayan yaklaşım, • Bölgesel ihtiyaçlara göre çerçevenin değişmemesi, • Sosyal politikanın iktisadi politikanın bir çıktısı görülmesi eğilimi, • Performans göstergelerinin ulusal asgari müşterekleri yakalayamaması ve dağınıklığı, • Sosyal politikaya ışık tutacak nitel ve nicel verinin karşılıklı doğrulandığı bir veri tabanının yetersizliği, • Ajans çalışanlarının kalkınma vizyonu kazandıracak şekilde eğitilmesi ihtiyacı; • Dezavantaj paradigması üzerinden tek boyutlu, sadece istihdama bağlanmış “sosyal uyum ve bütünleşme” hedeflerinin konulması, • Sosyal diyalog, iş sağlığı ve güvenliği, yoksullukla mücadele ve sosyal kırılganlığın (vulnerability) giderilmesi, göç yönetimi, aile içi ve toplumsal şiddetle mücadele, yoksullukla mücadele için varlık birikimi (sosyal, beşeri, fiziki, finansal), kentsel dönüşüm, insani kalkınma, insana yakışır iş (decent work), sosyal koruma, sosyal içerme ve sosyal uyum (cohesion) gibi sosyal kalkınma kavram ve araçları üzerinde bilinçli ve kapsamlı çalışmaların henüz yapılmamış olması.

Bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilir kılmak amacıyla kurulan kalkınma ajanslarının politika tasarımında, bölge planları temel alınmaktadır. İmar Kanunu'nun 8. Maddesi'nde belirtildiği gibi bölge planları "sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını" belirlemek üzere hazırlanmaktadır.

3. AJANS SOSYAL POLİTİKALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölüme konu olan bölge planları, ajansların kuruluş dönemi ve beraberinde getirdiği bürokratik yoğunluk gereğiyle çok kısa sürede, çoğunlukla daha derinlemesine alt çalışmaların yapılması gereken konulara yeterince zaman ve insan kaynağı vakfedilemeden hazırlanmıştır. Dolayısıyla, bu kısımda yer verilen değerlendirmeler bölge planlarının dönemin şartları içinde irdelenmesi gereği ve ideal bölge planı sürecinin bir sonraki plan döneminde işletilebilmesi temennisi ile gerçekleştirilmiştir. Ajansların sosyal politikalarla hangi noktalarda temas ettiğini değerlendirmek, kullanılan araçları, gerçekleştirilen uygulamaları analiz etmek için 26 kalkınma ajansına gönderilen 'Sosyal Politika Değerlendirme Formu' aşağıda detaylı bir şekilde incelenmiştir.

3.1. Bölge Planları ve Çalışma Programları

Bölgesel gelişmeyi hızlandırmak ve sürdürülebilir kılmak amacıyla kurulan kalkınma ajanslarının politika tasarımında, bölge planları temel alınmaktadır. İmar Kanunu'nun 8. Maddesi'nde belirtildiği gibi bölge planları "sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını" belirlemek üzere hazırlanmaktadır. Katılımcı mekanizmalar kullanılarak ve kapsamlı veri analizleri yapılarak oluşturulan bölge planları, yıllık çalışma programları ile hayata geçirilmektedir. Mevcut durum analizlerinin üzerine kurulan bölge planlarında belirlenen strateji ve hedefler; proje teklif çağrıları, doğrudan faaliyet desteği, teknik destek gibi bölgesel gelişme araçlarının tasarlanmasına, araştırma çalışmalarının yapılmasına ve yatırım destek faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine dayanak oluşturmaktadır. Bu araçlar ile sosyal ve ekonomik politikalar yerel düzeyde

uygulanmaktadır. Bu nedenle kalkınma ajansları bağlamında sosyal politika değerlendirilirken bölge planları ve çalışma programlarının incelenmesi önem taşımaktadır.

Dinamik ve katılımcı bir süreç içerisinde, yerel paydaşların bilgi ve deneyimlerine dayanılarak hazırlanması öngörülen bölge planları için kalkınma ajansları çeşitli veri derleme ve analiz yöntemleri kullanmaktadır. Bu yöntemler arasında ikincil verilerin toplanmasının yanı sıra, anket çalışmaları, arama konferansları, çalıştaylar, derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmeleri de bulunmaktadır. Sosyal analiz ve politika kapsamında eğitim durumu, sağlık hizmetlerinin yapısı, gelir dağılımı, istihdam, çalışma koşulları, sosyal güvenlik, yoksulluk ve sosyal içerme, sivil toplum kuruluşları ve kurumsal yapı (kurumsal kapasite) konularının yer alması beklenmektedir.

Bu bölümde bu başlıklar altında 26 Düzey 2 Bölge Planının incelenmesi hedeflenmektedir. Ancak görülmektedir ki ajansların sosyal yapı incelemelerinde ele aldığı başlıklarla bu başlıklar altında sunulan veriler ve analizler değişiklik göstermektedir.

İktisadi ve sosyal alanların iç içe geçmiş olmasının etkileri bölge planlarına da yansımaktadır. Birçok bölge planında sosyal analizin gerekliliği ve sosyal politika stratejilerinin oluşturulması, ekonomik yapı ile ilişkisi içerisinde ele alınmaktadır. Örneğin sosyal kalkınmaya ilişkin tüm amaçlar beşeri sermayenin geliştirilmesi ekseninde ele alınabilmekte ya da eğitim analizinin yapı- lış nedeni olarak istihdamı artırmada sahip olduğu kilit rol verilebilmektedir. Bu görüşü destekleyecek şekilde “beşeri sermaye” ve “sosyal sermaye” gibi kavramların bölgesel gelişme eksenlerinde tercih edildiği ve ekonomi dışındaki ilişkilerin ekonomik kavramlarla ilişkilendirildiği fark edilmektedir.

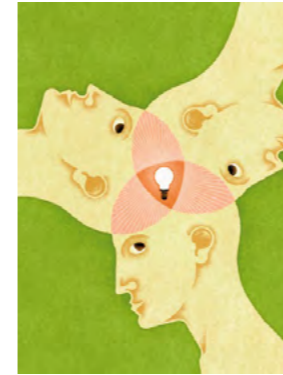
Eğitim-istihdam ilişkisinin dışında, **eğitim** konusunda hedefler birçok ajans tarafından “eğitimin niteliğinin geliştirilmesi ve kapsamının artırılması” gibi genel şekillerde ifade edilmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin bölgenin ihtiyaçlarına göre geliştirilmesi, meslek edindirme kurslarının yaygınlaştırılması, girişimcilik eğitimlerinin verilmesi birçok ajans tarafından sunulan eğitim öncelikleri arasında bulunmaktadır. Bu hedeflerle birlikte, bazı ajanslar ayrıntılı tedbirler ya da göstergeler belirlemiştir. Bu kapsamda verilebilecek iyi bir örnek KUZKA'nın belirlemiş olduğu eğitim göstergeleridir. Okul öncesi eğitim veren kurumların uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi, gezici anaokulu uygulamalarının yaygınlaştırılması, bilim yarışmaları, buluş sergileri düzenlenmesi gibi daha somut ve farklı tedbirler geliştirilmiştir. Bir diğer farklı formüle edilmiş örnek ise ANKARAKA'nın beşeri zenginlikler altında belirlediği eğitimde özgünlüklerin ortaya çıkarılması ve yaratıcılığın geliştirilmesi hedefidir. Bu örneklerle karşı, eğitim alanında önceliklerini sadece mesleki ve teknik eğitimin geliştirilmesi şeklinde ifade eden ajanslar çoğunluktadır.

İstihdam konusunda genel olarak, istihdamın sektörel dağılımı, yaş gruplarına ve eğitim durumuna göre işgücüne katılım, istihdam ve işsizlik gibi veriler sunulmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen stratejiler ise istihdamın artırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, işgücü piyasasına yönelik ihtiyaç analizlerinin yapılması ya da kırsal alanda iş imkânlarının geliştirilmesi şeklinde olmaktadır. **İşgücü ve istihdam yapısı incelenirken çalışma koşulları, sosyal güvenlik, iş memnuniyeti, elde edilen gelir ve iş güvenliği**, ajanslar tarafından nadiren ele alınan konular olmuştur. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin sağlanmasına hedef olarak yer veren tek ajans, madencilik ve taş ocaklığı sektörünün taşıdığı yüksek riskin etkisiyle Zonguldak merkezli olan BAKKA olmuştur.

Sosyal yapı analizinin başka bir parçası olan **sağlık**, bölge planlarının mevcut durum analizlerinde ve gelişme eksenlerinde (Zafer KA dışında) yer almaktadır. Düzey 2 bazında sağlık hizmetlerine ilişkin yalnızca hekim sayısı, hastane yatak sayısı gibi sınırlı verilere ulusal veritabanlarından ulaşılabilmesi nedeniyle mevcut durum analizinde sunulan veriler dar kapsamlı kalmaktadır. Ulusal veritabanlarından elde edilemeyen veriler il sağlık müdürlüklerinden talep edilmektedir. Ancak, talep edilen veriler konusunda ajanslar arasında bir standart oluşturulmamıştır. Bunun sonucunda sağlık hizmetlerinin nitelik ve niceliğinin topluma ne şekilde yansıdığı yeterince iyi tespit edilememekte ve sağlığa ilişkin belirlenen strateji ve hedefler sağlık hizmetlerinin kapasitesinin artırılması gibi geniş kapsamlı ve muğlak kalmaktadır. Bu genel eğilim dışında GEKA'nın bölge planında olduğu gibi “mevcut sağlık ocağı, poliklinik gibi sağlık kurumlarının ihtiyacı karşılayacak şekilde donanımları yenilenecek ve bu sağlık kurumlarının kurulması desteklenecektir, acil sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi adına gerekli ekipman sağlanacak ve altyapı güçlendirilecektir” gibi ayrıntılı hedefler belirlendiği de görülebilmektedir.

Sosyal yapı altında ele alınan diğer bir konu ise **kurumsal yapı ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar)** olmaktadır. Sivil toplum kuruluşları bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de giderek daha büyük bir öneme sahip olmaktadır.

STK'ların temel işlevleri kamu alanındaki gelişmeleri takip ederek tartışmaya açmak ve yerel talepler doğrultusunda politika tasarım sürecine etki edebilmek olarak ifade edilebilir. Ajansların görevleri arasında kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum örgütleri tarafından yürütülen ve bölge plan ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek, bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek maddelerinin olduğu da göz önüne alındığında, bölge planlarında sivil toplum kuruluşları ile ilgili incelemelerde bulunulması ve stratejilerin geliştirilmesi beklenmektedir. Ancak, ajanslar bölge planlarında dernek, vakıf, meslek odaları sayıları, faal dernek sayıları gibi nicel veriler vermekte, mevcut STK'ların işlevselliğine dair fikir verecek olan STK'ların yürüttükleri çalışmalar ve politika tasarımında etkileri konusunda bilgi sunmamaktadır. Analizlerin yetersizliğine karşın STK'ların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi ve karar alma süreçlerine katılımlarının teşvik edilmesi DAKA, DOKA, FKA, İSTKA, KUDAKA, GMKA gibi birçok ajansın bölge planlarında yer almıştır. Bunların içerisinde KUZKA, sivil toplumun geliştirilmesi yönünde STK'ların kullanabileceği fonların tanıtımı, iletişim ağlarının oluşturulması, işbirliğinin artırılması gibi belirlediği performans göstergeleriyle farklılık göstermektedir. Bununla birlikte, STK'lar dışında yerel yönetimler gibi kurumsal yapı altında incelenebilecek başlıklar birçok analiz ve planda yer almamaktadır.

Dezavantajlı gruplara yönelik olarak üretilen politikaların bölge planlarında çeşitli şekillerde yer aldığı görülmektedir. Bu başlık altında ele alabileceğimiz **toplumsal cinsiyet eşitliğinin** sağlanmasına yönelik çalışmaların Türkiye'deki mevcut eşitsizlikler ve kadınların sosyo-ekonomik durumu göz önüne alındığında tüm bölgelerde öncelikli strateji üretilmesi gereken konulardan biri olduğu sonucuna varılabilir. Ancak, mevcut durum analizleri ve bölge planı stratejilerinde konu yeterince yer almamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği çoğunlukla yalnızca istihdamla ilişkili olarak konumlandırılmış, kadınların mesleki ve teknik eğitim almasının

yaygınlaştırılması, kadınların işgücüne katılımı önündeki engellerin kaldırılarak sosyal ve ekonomik yaşama katılımlarının artırılması, kadınların istihdam edilebileceği iş sahalarının artırılması gibi hedefler belirlenmiştir (BAKA, ANKARAKA). Toplumsal cinsiyet eşitliğine ayrı bir bölüm olarak mevcut durum analizinde KUZKA ve OKA gibi sınırlı sayıda ajans yer vermiştir. Bununla birlikte, kadınların ekonomik ve toplumsal yaşama katılımının artırılması, kadın-erkek eşitliğinde gelişme sağlanması ve kadınlara yönelik kentsel hizmetlerin artırılması gibi stratejiler OKA, KUZKA, İSTKA, DAKA gibi bazı ajansların bölge planlarında yer almıştır. Bu planlarda sadece kadınlara girişimcilik eğitimleri ya da meslek edindirme eğitimlerinin verilmesi değil toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci, kadına karşı şiddetin önlenmesine dair bilinç oluşturulması gibi önemli konulara da yer verilmiştir.

Sosyal içermeye yönelik sosyal hizmetlerin verilmesi konusunda çocuk yuvaları, toplum merkezleri, yetiştirme yurtları gibi merkezlerin ve bu merkezlerden yararlanan kişilerin sayıları gibi nicel bilgileri veren ajanslar olduğu gibi, birçok ajans da dezavantajlı gruplar ve sosyal içermeye konusunda durum analizi yapmamıştır. Nicel verileri sunan ajansların genellikle konu ile ilgili alan çalışmaları ile başka kurumlar tarafından yapılmış olan mevcut araştırma ve raporlara yeterince yer vermediği görülmektedir.

Yoksullar, çocuklar, gençler, engelliler gibi dezavantajlı gruplar ile ilgili veri eksikliği bölge planlarında bu grupların durumlarının iyileştirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilememesine neden olmuştur. Bazı ajanslar ise bölge planlarında bu konularla ilgili stratejiler geliştirmişler, ancak mevcut durum analizlerinde dezavantajlı gruplara yer vermemişlerdir. Bu alanda geliştirilen stratejiler genelde dezavantajlı grupların ekonomik ve sosyal hayata entegrasyonunun sağlanması şeklinde ifade edilse de ekonomik hayata katılımın desteklenmesi birçok bölge planında öne çıkmaktadır (Örneğin; KUDAKA, ANKARAKA, ORAN, SERKA, MEVKA).

Bunun yanında GEKA, İSTKA, OKA gibi ajansların bölge planlarında olduğu gibi engellilere yönelik değişik kapsamlı hedeflerin belirlendiği bölge planları bulunmaktadır. İstanbul'da görülen gelir dağılımındaki dengesizlikler ve toplumsal eşitsizlikler nedeniyle İSTKA sosyal içermenin sağlanmasına yönelik en ayrıntılı hedefleri belirleyen ajanslardan biri olmuştur. Bu hedeflerden bazıları fiziksel ve zihinsel engelliler için özel eğitim imkanlarının yaygınlaştırılması, sosyal risk gruplarının belirlenmesi, çocuk rehabilitasyonu, aile içi şiddetin önlenmesi ve sosyal hizmet kalitesinin artırılması'dır. Ayrıca, Ankara, Adana, İstanbul gibi fazla göç alan bölgelerdeki ajanslarda göçle gelen nüfusun sosyal ve iktisadi uyumunun sağlanması da planlarda öncelik olarak yer almıştır.

Değişik bir örnek ise TR83 Bölgesi için hazırlanan ve OKA'nın Bölge Planı olarak kullanmakta olduğu Yeşilirmak Havzası Gelişim Projesi Bölgesel Gelişim (YHGP) Ana Planı'dır. Diğer planlardan farklı olarak⁸ hazırlanan plan ikincil verilerin yanında toplumsal cinsiyet eşitliği, yoksulluk, çalışma hayatı gibi konularda saha çalışmalarını da kapsamış, bu doğrultuda stratejiler belirlenmiş ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için projeler geliştirilmiştir. DAKA ise, bölge planında bölgesel gelişim hedefleriyle beraber diğer ajanslardan farklı olarak yatay temalar da belirlemiştir. Bu yatay temalardan "fırsat eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, dezavantajlı grupların önceliklendirilmesi" gibi sosyal temaların, bölge planı stratejilerinin uygulanmasına yönelik tüm faaliyet proje ve programların tasarlanmasında dikkate alınması öngörülmüştür.

Şekil 1. Ajanslar Tarafından Ele Alınan Sosyal Politika Başlıklarının Dağılımları

Diğer tüm ajanslardan farklı olarak İKA sosyal yapı analizinde nüfus, istihdam, eğitim gibi konulara yer verse de bölge planı eksenlerini sadece ekonomik gelişme üzerine kurgulamıştır.

Bahsedilen tüm bu başlıklar için bölge planlarının ve mevcut durum analizlerinin bir değerlendirilmesi yapıldığında ajansların sosyal politika başlıkları altındaki incelemelerinin her zaman yeterli olmadığı görülmektedir. Kapsamlı şekilde yapılmayan durum analizleri bölgeler için benzer stratejilerin geliştirilmesine neden olabilmektedir. Özellikle yoksullar, çocuklar, gençler, engelliler, göçle gelenler gibi dezavantajlı gruplar; çalışma hayatı ve koşulları; sivil toplum kuruluşları gibi konularda veri eksikliğinin bu konularda strateji geliştirilmesini zorlaştırdığı görülmektedir. Ancak, bu veri eksikliği konferans, çalıştay, derinlemesine görüşmeler, odak grup çalışmaları gibi yöntemlerle ve konu ile ilgili başka kurumlar tarafından yapılmış olan mevcut araştırma ve raporların değerlendirilmesiyle bir ölçüye kadar giderilebilir.

Eğitim, sağlık, çalışma hayatı gibi önemli sosyal politika konularının bölge planlarında her zaman içsel değerleri ile konumlandırılmamakta olduğu, bu konulara bazen istihdam ve dolayısıyla ekonomiye etkileri üzerinden bir değer verildiği anlaşılmaktadır. Bu durumda ajanslar için sosyal politikaların iktisadi alanda bir etki yaratabildiği ölçüde önem taşıdığı ya da toplumdaki eşitsizliklerin giderilmesi ve sosyal kalkınmanın sağlanmasının ancak ekonomik politikalara öncelik verilmesiyle gerçekleşebileceğinin düşünüldüğü akla gelmektedir.

3.1.1. Bölge Planlarının Çalışma Programlarına Yansımaları

Sosyal politika formlarının analizinde, ajansların ekonomik politikalara öncelikli olarak vurgu yapsalar da, sosyal alanda da araştırma, danışma faaliyetleri ve mali destek programlarına yer verdikleri görülmektedir. Bir sonraki bölge planı hazırlık çalışmalarının başlamasıyla birçok ajans 2012 yılı için sosyo-ekonomik analizler yapacağını belirtmekle beraber bu analizlerin kapsamı ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmemiştir. Bölge planında sosyal gelişme eksenini belirlememiş tek ajans olan İKA, 2012 çalışma programında göç, engelliler, sosyal yardım sağlayan kuruluşlar, yaşam kalitesi gibi konularda sosyal çalışmalar yapılmasını öngörmüştür. Diğer taraftan sosyal alanda birçok öncelik ve gösterge belirlemiş olan KUZKA 2012 çalışma programında sivil toplum kuruluşları ile ilgili çalışmalarını önceliklendirmiştir. STK'lar konusunda çalışma yürütecek diğer ajanslar ise TRAKYAKA ve MARKA olacaktır. 2011 yılında Van'da yaşanan deprem feleketi ise Van Depremi Sosyolojik ve Psikolojik Durum Tespit Raporu hazırlanması gerekliliğini doğurmuş ve DAKA'nın çalışma programında yer almıştır.

Bölge planında eğitim, sağlık, dezavantajlı grupların toplumsal hayata dâhil edilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması amaçlarını belirleyen SERKA ise bu alanlarla ilişkili olarak STK'lar, sağlık sektörü, alternatif iş kolları analizi ve sosyal etki analizi gibi birçok çalışmaya 2012 programında yer vermiştir. Bununla birlikte, sosyal araştırmalara 2012 çalışma programında hiç yer veremeyen ama sosyal konulu mali destek programı uygulamayı öngören BAKA gibi ajanslar da bulunmaktadır. Sosyal alanda birçok hedef belirlemiş olan DİKA veya DOKA ise 2012 yılı için Kalkınma Bakanlığı eşgüdümünde çalışılacak başlıklar dışında bir konuya yer vermemiştir.

Bölge planlarında insan kaynaklarının geliştirilmesi ve istihdamın artırılması eksenine sahip olan ajanslardan OKA, ANKARAKA ve KUDAKA 2012 yılında işgücü piyasası analizleri yapmayı planlamaktadır. Sosyal kalkınma alanında belirlediği eksen "beşeri sermayenin rekabetçi sektörlerle uyumlu bir şekilde geliştirilmesi" olan DOĞAKA ise, 2012 yılında bölgede uygulanmakta olan SODES öncelikleri doğrultusunda çalışmalar olacağını vurgulamıştır. KARACADAĞ da bölgede SODES programı uygulanması nedeniyle kendi çalışmalarında sosyal kalkınmaya yer vermeyeceğini belirtmiştir.

8) YHGP özel bir şirket tarafından DPT koordinasyonunda üç yıllık bir süre içerisinde hazırlanmıştır. OKA'nın bu nedenle yeni plan hazırlamasına gerek kalmamıştır.

Her ne kadar değerlendirme formlarında adı geçen araştırma çalışmalarının tüm içeriği sunulmamışsa da, bu araştırmalarda ve sonuçlarının yön verdiği ajans destek mekanizmalarında ön plana çıkan "dezavantajlı gruplar" ve "dezavantaj" kavramları toplumsal bağlam ne olursa olsun aynı biçimde ortaya çıkan bir sabit durumlar seti olarak varsayılmıştır.

4. AJANSLARIN SOSYAL POLİTİKALAR EKSENİNDE ARAŞTIRMA VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER FAALİYETLERİ

26 ajans içinde 13 ajans henüz sosyal kalkınma/sosyal politikalar ekseninde herhangi bir araştırma çalışması yapmamışken, tamamlanmış ve devam etmekte olan çalışmaların önemli bir kısmı da insan kaynakları, rekabetçilik ve işgücü piyasası kavramsal çerçevesinde, daha çok büyüme ve ekonomik gelişme nihai hedeflerine birer araç olarak görülmüştür. Buna rağmen, DİKA'nın nüfus, demografik yapı, göç, eğitim, sağlık, istihdam, işgücü, yoksulluk, gelir dağılımı, risk altındaki gruplar, sosyal koruma, kültür, spor ve medya unsurlarını içeren Sosyal Durum Raporu ve yine bölge geneline uygulamayı planladıkları Sosyal Haritalama Pilot Çalışması diğer ajanslara da örnek teşkil edebilecek bir yaklaşımla, sosyal kalkınmaya kendi içinde bir değer atfeden, zengin bir kavramsal temelle hazırlanmıştır. Ayrıca ÇKA'nın çalışmalarına devam ettiği göç araştırması, 11 ajans bölgesi için öncelikli sorun alanı olarak ifade edilen göç olgusu üzerine ulusal ölçekte yaygınlaştırılabilir, sonuçları karşılaştırılıp ortak müdahale eksenleri belirlenmesine katkıda bulunabilecek bir başka örnek araştırma konusudur. MARKA tarafından teknik destek sağlanan "Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 5. Yılında Kocaeli'nin Durumuyla İlgili Çalıştay (2010)" ise ajanslar genelinde, 2015 yılı için belirlenmiş mevcut en önemli uluslararası (sosyal) kalkınma hedefleri konusunda bilinçli olarak destek verilmiş tek ça-

alışma olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, özellikle ajans teknik destek bileşeninin bu gibi bilinçlendirme ve gündem oluşturma çalışmalarına vakfedilmesi konusunda ulusal ölçekte ortak bir irade gösterilmesinde fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, doğrudan faaliyet desteği ve teknik destek mekanizmalarıyla söz konusu araştırma konuları desteklenirken, bir yandan da bizzat ajans uzmanları tarafından ajans vizyonu ile yürütülecek, yön verilecek araştırma faaliyetleri de göz ardı edilmemelidir. Doğrudan Faaliyet Desteği ve Teknik Destek ajans sosyal politika araştırmalarında birincil yöntem değil, destekleyici yöntem konumunda bulunmalı, hizmet alımı yöntemiyle yürütülen araştırmalarda ise ajans uzmanları sürece başından sonuna müdahil olabilmelidir.

Her ne kadar değerlendirme formlarında adı geçen araştırma çalışmalarının tüm içeriği sunulmamışsa da, bu araştırmalarda ve sonuçlarının yön verdiği ajans destek mekanizmalarında ön plana çıkan "dezavantajlı gruplar" ve "dezavantaj" kavramları toplumsal bağlam ne olursa olsun aynı biçimde ortaya çıkan bir sabit durumlar seti olarak varsayılmıştır. Değerlendirme formlarında yer verilen çalışmalarda sık sık "dezavantajlı grupları da ekonomik zincire dâhil etmek" benzeri amaç cümleleri vurgulanmıştır.

Yer yer engellileri, kadınları, çocukları ve yaşlıları dezavantajlı olarak işaret eden bu varsayım iş yerinde, okulda, alışverişte, hastanede, sokakta olmak istediği kişi olarak, yapmak istediklerini yapamayan, “yapabilir”⁹ (capable) olmayan ve aslında erkekleri de içine alan daha geniş kitleleri dışarıda bırakmaktadır. Yoksulluk, bireysel ve toplumsal şiddet, göç ve sebep olduğu toplumsal uyum sorunu, kültür erozyonu, çarpık kentleşme ve kentler etrafındaki kaynaklara aşırı baskı ve bu kaynaklara erişimde dengesiz dağılım, evrensel insan haklarına ulaşmada alınması gereken mesafe gibi daha temel ve kapsayıcı sorun başlıkları tespit edilecekken, “dezavantaj” kavramı üzerinde yoğunlaşmanın sorunun etrafında dolaşmak sonucunu getirebileceği korkusu burada ifade edilmelidir. Ajans değerlendirme formlarında adı geçen, sosyal politikalara temas eden araştırma çalışmaları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **ANKARAKA:** Siteler Envanter Çalışması
- **BEBKA:** Sosyal Sektörler Raporu
- **ÇKA:** Göç Raporu
- **DAKA:** Van Depremi Sosyolojik ve Psikolojik Durum Tespit Raporu
Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Raporu

Prof. Dr. Harun Tuna (EOMD)
Yardı. Doç. Dr. Suvet Parlı
Yardı. Doç. Dr. Fırat Tanrıhan

Kültürle Buluşmalar
İstanbul-Tarım-Kentleşme
Enstitüsü
Prof. Dr. Nurgün Öktem
Prof. Dr. Süleyman Çetin Özgüç

Çocukların Çocukları Araştırmaları Merkezi
Hilalif N°: 15
1 Kasım 2012

- **DİKA:** Sosyal Durum Raporu, Şırnak Konut Raporu, Sosyal Haritalama Pilot Çalışması, Kentsel Teknik, Sosyal Altyapı ve Ulaşım Raporu
- **İKA:** SODES Etki Analizi, TRC1 Bölgesi Kadın İstihdamı Raporu
- **KARACADAĞ:** TRC2 Bölgesi Sosyal Sorunların tespiti için Mevcut Durum Analizi Raporu, Sosyal Girişimcilik Araştırma Raporu
- **MARKA:** Dilovası'nda Sosyal Doku Araştırması (2011), Dilovası'nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması Araştırması (2011), Düzce İli İşgücü Gelişim Raporu (2011), Darıca İlçesinde Şiddet Sorununun Boyutları ve Sebeplerinin Araştırılması, Yalova İlinin Rekabet Gücünü Etkileyen Nitelikli ve Nitelsiz İşgücü Profili İle Bu Profil Üzerinde Etkili Olan İç ve Dış Göçün Analizi (2011), Kocaeli İli İzmit İlçesinde Yoksulluğun Nedenlerinin Tespiti Araştırması (2010), Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 5. Yılında Kocaeli'nin Durumuyla İlgili Çalıştay (2010)

- Dilovası'nda Dezavantajlı Grupların İstihdam Potansiyelinin Artırılması Araştırması

T.C.
YALOVA VALİLİĞİ

MARKA
DÜŞÜNMEK İÇİN
KALKINMA AJANSI

YALOVA VALİLİĞİ İL PLANLAMA MÜDÜRLÜĞÜ

GÖÇ İSTİHDAM VE İŞGÜCÜ PROFİLİ ARAŞTIRMA PROJESİ

Hazırlayanlar
Doç. Dr. Tuncay GÜLOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Muharrem ES
Yrd. Doç. Dr. Yunus TAŞ

Göç, İstihdam ve İşgücü Profili Araştırma Projesi

Sosyal Gelişmişlik Endeksi Çalışması

- **MEVKA:** TR52 Bölgesi İlçeleri Sosyal Gelişmişlik Endeksi
- **OKA:** TR83 Kadınların Güçlendirilmesi Mevcut Durum Analizi, TR83 İnsan Kaynakları Analizi Raporu
- **SERKA:** TRA2 Bölgesi Sağlık Altyapısı Çalışması, Önce Sağlık TRA2 Bölgesi Sağlık Altyapısı: Mevcut Durum ve Sorunlar
- **TRAKYAKA:** Sosyal Yapı Analizi çalışması (2012 yılının ilk yarısında da devam etmektedir.)

Ajansların sosyal politikalar ekseninde gerçekleştirdikleri uluslararası ilişkiler faaliyetleri değerlendirildiğinde ise, 26 ajans içinde sadece 10 tanesinin doğrudan veya dolaylı olarak ilgili uluslararası temaslarda buldukları görülmüştür. Söz konusu temaslarda çoğunlukla Birleşmiş Milletler ve OECD gibi hükümetlerarası örgütlerle gerçekleşip, küresel sivil toplum örgütleri (Greenpeace, Fairtrade Association, vb.) ve toplumsal hareketlerle (kooperatif hareket gibi) bağlantılar kurulmamış, temaslarda çoğunlukla toplantı aşamasında kalmış, somut işbirliği uygulamalarına yansımamıştır. Bu noktada, BEBKA ve OKA'nın UNDP ve İsveç Büyükelçiliği desteğiyle yürütülen Kadın Dostu Kentler-2 projesine destekleri önemlidir. Öte yandan, ajansların uluslararası faaliyetleri; sosyal politikalara dair güncel küresel kavram, oluşum ve paradigmalara yerelde söylem gücü kazandırmakta ve ajansların yerelde faaliyet gösterirken ulusal ve evrensel vizyonlarını kaybetmelerine, bir başka deyişle “taşralaşmalarına” engel olmaktadır. Bu itibarla ajans internet sitelerinin, küresel sosyal ve insani

kalkınma gündemini takip etmek ve gündem oluşturucu etkiye sahip olmak isteyen ajanslara etkili bir zemin sunabilecekleri ancak çoğunlukla uluslararasılaşma konusunda atıl vaziyette kaldıkları gözlemlenmiştir. Bunun için, ajans internet sitelerinde öncelikle İngilizce dilinde küresel sosyal politikalar gündemini bir taraftan yerelle paylaşırken öte taraftan da yerel gündemi dışarıya açmak önemli bir adım olarak ön plana çıkmaktadır. Son olarak, uluslararası kuruluşların entelektüel sermayesinden faydalanma hususunda, en somut örnek DİKA'nın Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütünden aldığı Kırsal Araştırma (RuralInvest) eğitiminde görülmüştür.

Ajanslar tarafından bugüne kadar yürütülmüş, ilgili uluslararası ilişkiler faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **ANKARAKA:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), BM Kadın Ofisi (UNWOMEN) ve BM Nüfus Fonu (UNFPA) ile temaslarnı sürdürmektedir. Söz konusu kurumlar ile ilişkiler somut bir işbirliğine henüz dönüşmemiş olmakla birlikte uzun vadede işbirlikleri geliştirilmesi düşünülmektedir.
- **BAKA:** Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) toplantısında kullanılmak üzere kentleşme politikalarını içeren bir çalışma hazırlanmıştır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler'in Kadın Dostu Kentler Çalıştayına ve yine Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yürütülen bir proje kapsamında düzenlenen Sürdürülebilir Toplum Temelli Turizm Konferansı'na katılım sağlanmıştır.

9) Sen, A. (1999) Development as Freedom, Oxford University Press

- **BEBKA:** İçişleri Bakanlığı ile UNFPA ve UNDP işbirliği ve İsveç Büyükelçiliği'nin mali katkılarıyla Bursa'nın da içinde bulunduğu on iki ilde yürütülen "Kadın Dostu Kentler-2 Projesi" ne Ajans tarafından destek verilmektedir.

- **ÇKA:** OECD'nin Bölgesel Gelişme Politikaları Komitesi tarafından 2010 yılı içerisinde başlatılan "Liman Şehirleri Projesi" ne, Mersin Limanı Vaka çalışması ile katılmaktadır.

- **BAKKA:** Karadeniz Ekonomik İşbirliği kapsamında yapılmış olan ortak proje başvuruları bulunmaktaysa da başvuruların değerlendirme süreci henüz sonuçlanmamıştır. Bunun yanında, UNDP ile somut olmayan kültürel miras konusunda görüşülmüş ve bu konuda çalışma yürütülmesi konusunda görüşmeler devam etmektedir.

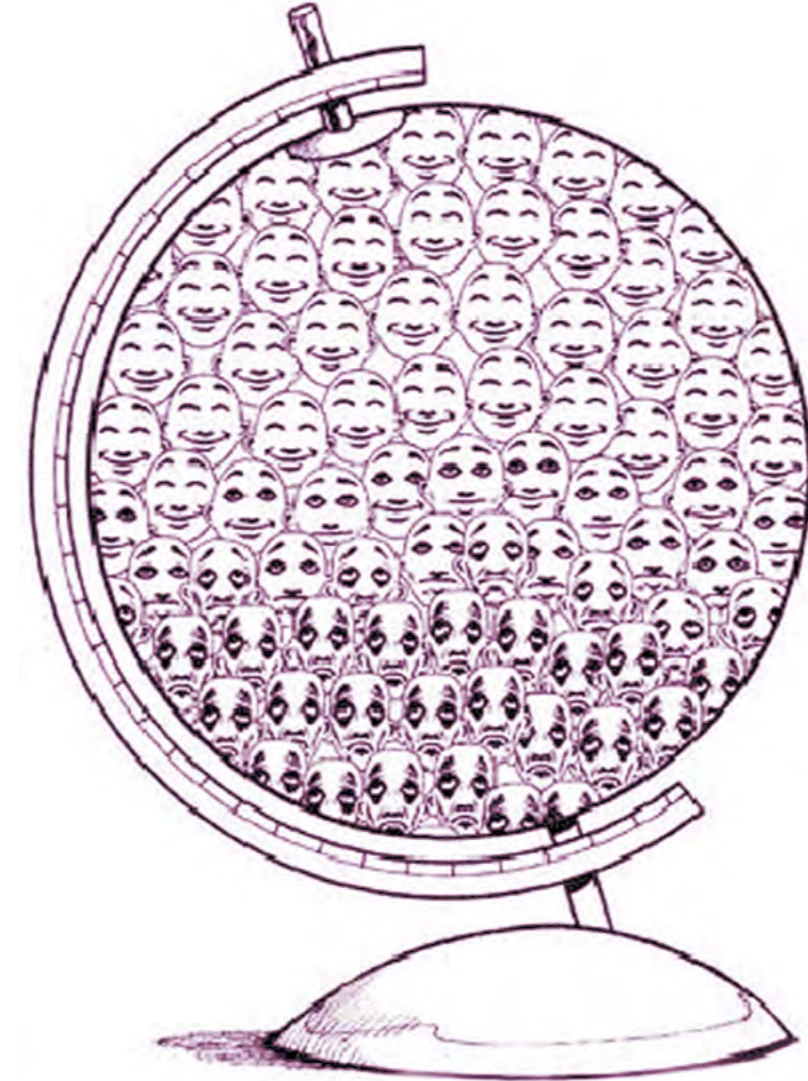
- **DİKA:** Sosyal politikaya dolaylı olarak da olsa etki edecek olan kırsal kalkınma konusunda BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile işbirliği yapılmıştır. Bu işbirliği çerçevesinde ajans uzmanları on gün süreyle Ajans merkezinde, bir FAO uzmanından RurallInvest eğitimi almışlardır.

- **KARACADAĞ KA:** 2012'de Bölgesel kalkınma için ulusal ve uluslararası ilgili kurumların katılımı ile birlikte panel düzenleme çalışmaları yapılmaktadır. Ancak panel içeriğinde sosyal politikalara ne ölçüde yer verileceği belirtilmemiştir.

- **MARKA:** Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ve Birleşmiş Milletler Türkiye Temsilciliği arasında kapsayıcı katılımçılık, beklentilere yanıt verebilme, şeffaflık, hesap verebilirlik ve güçlendirme gibi temel ilkeler etrafından şekillenen demokratik yönetim modeli ile uluslararası arenada ses getirecek yerel kalkınma hareketlerini teşvik etmeye yönelik bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Bu işbirliği kapsamında Doğu Marmara Bölgesi kent konseylerinin etkinlik ve kapasitelerini güçlendirmek için kent konseyi temsilcileriyle bir dizi görüşme yapılmış ve bir yol haritası çıkarılmıştır. Ayrıca UNDP'nin İspanya'nın Seville kentinde düzenlediği "First World Forum of Local Development Agencies" etkinliğine katılım sağlanmış ve Türkiye'de kalkınma ajansları temalı bir sunuş yapılmıştır.

- **MEVKA:** Ajansın Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) üyeliği mevcut olup 2012 yılı içerisinde Dünya Yatırım Tanıtım Ajansları Birliği (WAIPA) üyeliği de gerçekleştirilecektir. Bu uluslararası örgütlerin yapacağı hem sosyal kalkınma hem de diğer kalkınma odaklı programlarına katılım sağlanması planlanmaktadır.

- **OKA:** Ajans, 2010 yılında Dünya Bankası ile "Kadınların İşgücüne Katılımı ve Gelecek Nesiller İçin Fırsat Eşitliği" konusunda bir konferans düzenlemiş ve "Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma" başlıklı 2011 Yılı Dünya Kalkınma Raporu'nun takdim toplantısına ev sahipliği yapmıştır. İçişleri Bakanlığı ile UNFPA ve UNDP işbirliği ve İsveç Büyükelçiliğinin ortak projesi olan Kadın Dostu Kentler-2 Projesi'nde teknik ve üst kurulda ajans temsilcileri yer almaktadır.

"...ajansların uluslararası faaliyetleri; sosyal politikalara dair güncel küresel kavram, oluşum ve paradigmalara yerelde söylem gücü kazandırmakta ve ajansların yerelde faaliyet gösterirken ulusal ve evrensel vizyonlarını kaybetmelerine, bir başka deyişle "taşralılışmalarına" engel olmaktadır."

Değerlendirme formlarında ajansların takip ettiği uygulamaların genel olarak kadın istihdamı ve girişimciliğini destekleyen, aile içi şiddeti engellemeyi hedefleyen projeler olduğu dikkat çekmektedir.

5.AJANS BÖLGELERİNDEKİ KURUMLAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN SOSYAL POLİTİKA UYGULAMALARI

Değerlendirmenin bu bölümünde, sosyal politika alanında bölgelerde uygulanarak kalkınma ajansları tarafından takip edilen uygulamalara değinilecektir. Genel olarak bakıldığında bölgelerde uygulanan SODES programlarının ve kadın temalı sosyal politika uygulamalarının¹⁰ ajansların ilgisini çektiğini söylemek mümkündür. Söz konusu sosyal politikaların bölgesel ya da ulusal düzeyde hizmet veren vakıflar, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile valilikler kanalıyla uygulanmakta olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, şüphesiz bölgesel düzeyde yürütülen sosyal politika uygulamaları bunlarla sınırlı değildir. Yine de elimize ulaşan bilgiler dahilinde, ajanslar tarafından ne tür sosyal politika uygulamalarının takibe alındığı, hatta bu uygulamaların ne oranda ajanslar tarafından takip edildiği hakkında bilgi edinmek mümkündür.

Aşağıda bölgesel düzeyde ajanslar dışındaki kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirilen ve ajanslar tarafından takip edilen sosyal politika uygulamaları incelenecektir. Dikkat çeken bir nokta, ajansların takibinde olan uygulamaların, ajanslar tarafından belirlenen bölge ve ajans vizyonlarında belirtilen öncelikli konularla paralellik göstermesidir.

i. Yerel Eşitlik Eylem Planı (Sabancı Vakfı & UNDP / AHİKA)

2008 yılında UNDP ve Sabancı Vakfı katkılarıyla hazırlanan Yerel Eşitlik Eylem Planı'nın bu yıl yenilenmesi planlanmaktadır.

Planın en çok ilgilendiği konu kadının sosyo-ekonomik olarak güçlendirilmesidir. Geliştirilen çözüm önerileri arasında kadın girişimciliğini artırmaya yönelik öneriler de sunulurken, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarının uygulanacak politikalarla ilgisi ve sorumluluğu belirlenmiş, çözüme karşı çok boyutlu bir yaklaşım sergilenmiştir.

ii. Mardin Yerel Eşitlik Eylem Planı (Mardin / DİKA)

AB tarafından finanse edilen, GAP Bölge Kalkınma İdaresi tarafından uygulanan Kadın ve Kadın Sivil Toplum Kuruluşlarının Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Mardin Yerel Eşitlik Eylem Planı oluşturulmuş, il valiliği ve belediyesi tarafından imzalanmıştır. Plan, kadın istihdamının artırılmasını ve kadına karşı şiddetin önlenmesini hedef almaktadır.

10) Kadın temalı sosyal politikalar genellikle kadın istihdamının ve girişimciliğinin artırılması, kadına yönelik aile içi şiddetin durdurulması, kadın danışma merkezlerinin kurulması ve kadınların sosyal hayata entegrasyonlarının güçlendirilmesi ekseninde şekillenmektedir.

iii. Kadınların Kentsel Hizmetlerden Yararlanma Düzeyleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Trabzon / DOKA)

Milli Prodüktivite Karadeniz Bölge Müdürlüğü tarafından yürütülen çalışmada kadınlarla ilgili temel sorunlar belirlenerek atölye çalışmalarıyla bunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir. Belirlenen temel sorunlar:

- İstihdama ve sosyal yaşama katılım,
- Çevre ve temizlik hizmetleri,
- Ulaşım ve trafik hizmetleri,
- Güvenlik hizmetleri ile ilgili sorunlardır.

Yapılan atölye çalışmaları sonucunda bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Lise mezunu ve işsiz kadınlara yönelik mesleki eğitim olanaklarının sunulması,
- Yaşlı ve engelliler için bakım evleri ve çocuklar için kreşlerin açılması,
- Hasta ve çocuk bakıcılığı konusunda eleman yetiştirilmesi,
- Kız çocuklarının eğitimi konusunda farkındalık düzeyini artırıcı çalışmaların yapılması,
- Erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç düzeylerinin artırılması,
- İstihdam garantili projelerin sayılarının artırılması,
- Muhtarların kadına yönelik sunulan hizmetler konusunda bilinçlendirilmeleri,
- Aile Danışma Merkezlerindeki uzman sayılarının artırılması,
- Kadın girişimcilik merkezinin kurulması.

iv. Kadın ve Kız Çocuklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (Sabancı Vakfı, İçişleri Bakanlığı, Birleşmiş Milletler / Trabzon-DOKA)

Programın taslağı Trabzon İl Genel Meclisi ve Trabzon Belediye Meclisinde kabul edilmiştir. Bununla birlikte kent konseyinde %33'lük kadın kotası kabul edilmiş, Trabzon Valiliği bünyesinde "Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Komisyonu", il genel meclisi bünyesinde "Kadın Hakları Komisyonu", belediye bünyesinde

"Kadın-Erkek Eşitliği Masası" ve belediye meclisi bünyesinde "Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu" oluşturulmuştur. Kadın konusunda faaliyet gösteren STK'lar ve kamu kurum ve kuruluşlarının katılımı ile "Yerel Meclisleri İzleme Birliği" kurulmuştur. DOKA'dan gelen raporda bu komisyonların ve masaların faaliyetleri ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Program faaliyetleri, İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanarak 81 il valiliğine gönderilen "Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı" başlıklı genelgeye istinaden yürütülmüştür.

v. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri Tarafından Yürütülen Çalışmalar (Trabzon, Rize / DOKA)

• Trabzon Kentinde Yaşama Tarzı Araştırması (Trabzon / DOKA)

Araştırma, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü tarafından Trabzon'un üç ayrı mahallesinde (Değirmendere, Pelitli, Erdoğan) gerçekleştirilmiştir. Göçle birlikte kırsal alandan kente gelenler, alışılagelmiş üretim ilişkileri içine girmekte, yaşadıkları mahallelere aidiyet duygusu geliştirememektedir. Çalışma bulgularına göre; özellikle dezavantajlı mahallelerde yaşayan kadın, erkek ve çocukların yaşadıkları yere aidiyet geliştirebilmeleri için mahalle sakinlerinin çocuklarına ücretsiz anaokulu eğitimi ve 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine okul desteği sağlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ayrıca ailelere "Kişisel Gelişim ve Sosyal Hayatta İletişim Eğitimi", "Benim Ailem Eğitim Programı", "Aile Planlanması Eğitimi", "Öfke Kontrolü Eğitimi", "Kadının İnsan Hakları Eğitimi" gibi eğitimler verilmesinin sosyalleşmelerine ve aile içi iletişimlerinin artmasına katkı sağlayacağı sonucuna varılmıştır. Ek olarak, bu araştırma sonucunda mahallede yeşil alanlarla ilgili düzenlemelerin yapılması, kaldırımların yeniden düzenlenmesi, çöp sorununun giderilmesi, pazar yeri ve yüksek eğimli olan merdivenlerin yeniden yapılandırılması ve ulaşım gibi sorunların çözümü için de önerilerde bulunulmuştur.

• Trabzon'da Erken Yaşta Evliliklerin Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Boyutu (Trabzon / DOKA)

Araştırmadan elde edilen verilere göre, erken yaşta evlenen kadınların aile içinde daha fazla şiddet gör-

düğü ve diğer kadınlara oranla daha fazla psikolojik sorun yaşadığı belirlenmiştir. Örneklem grubu tarafından önemli görülen sorunların başında kentteki işsizlik ve kadın istihdamı sorunu gelmektedir. Kadınlar yeni toplumsal statüler kazanmak ve aile ekonomilerine katkı sağlamak istemektedirler. Böylece erken yaşta evlilikle sırtlarına yüklenen sorumluluğun hafifleyeceğini düşünmektedirler. Bu araştırma sonucuna göre; eğitim seviyesinin düşük olması, ekonomik yetersizlikler ve kadın istihdamının önündeki engeller, geleneksel kültür, sosyalleşme alanlarının yetersizliği, evlilik öncesi cinsel deneyim gibi nedenler Trabzon'da erken evliliğin nedenleri olarak tespit edilmiştir.

• Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerinde Etkisi (Trabzon / DOKA)

Bu araştırma ile çocukların özellikle adölesan dönemde (ergenlik dönemi) aile içinde yaşanan sözlü, fiziksel ve psikolojik şiddetten etkilendiği; bu durumun okul başarılarını, ders çalışma isteklerini ve eğitimlerine devam etme isteklerini olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Tüm bu çalışmalar sonucunda dezavantajlı grupların mesleki beceri kazanarak iş piyasasında yer alabilmesi ve faaliyetin sürdürülebilirliğinin sağlanması için AB ve ulusal kaynaklı hibe projeleri yürütülmüştür.¹¹

• Rize İlinde Sosyal Risk Altında Olanlarla İlgili Hizmet Sunum Sisteminin Geliştirilmesi Projesi (Rize / DOKA)

Rize Valiliği ve Başkent Üniversitesi işbirliğinde, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülen proje kapsamında 100 kamu personeline "Hizmet Sunumunda Profesyonel Davranış Geliştirme Eğitim Semineri", "Hizmet Sunumunda Profesyonel Müdahale Eğitimi" programları verilmiştir. Ayrıca proje kapsamında Rize ili genelinde 3.600 hanede "Sosyal Risklerin ve Sosyal Hizmet İhtiyacının Belirlenmesi Araştırması (2007-2008)" uygulanmıştır.

vi. İşgücü Piyasası Analiz Araştırması (Trabzon / DOKA, Balıkesir / GMKA - İŞKUR)

İŞKUR tarafından yürütülen araştırma örnekleme işverenleri kapsar nitelikte olup işe alım politikaları, iş-

letmelerin çalışanlarına verdikleri eğitimler, işletmelerin ihtiyaçları, işletme kapasite kullanımı, sektörel tecrübeler gibi konular hakkında bilgi edinmeyi amaçlamaktadır.

vii. Esnaf ve Sanatkarlarımızın Genel-Yerel Sorunları ve Çözüm Önerileri (Artvin, Artvin Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği / DOKA)

Çalışmada esnafın vergi, sosyal güvenlik, eğitim ve finansman alanlarında yaşadıkları sorunlar ortaya konularak çözüm önerileri geliştirilmiştir. Ancak DOKA tarafından gönderilen raporda çalışmanın detaylı bilgisi bulunmamaktadır.

viii. Kadınların Mesleki Eğitim Projesi (Ordu, İl Özel İdaresi / DOKA)

Projenin amacı kadınlar için ortak işletmeler ile esnek çalışma koşulları yaratarak kadın girişimciliğini desteklemektir. Proje ile İŞKUR'a kayıtlı 98 kadın becerilerine göre 'El Sanatları', 'Tekstil' ve 'Gıda' sektörlerinde kümeleştirilerek ortak hareket etme yolları ve yöntemleri ile bir araya getirilmiş ve eğitim sertifikası almaya hak kazanmışlardır. Proje kapsamında kadınlara girişimcilik, özgüven geliştirme ve iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmiştir. Proje sonunda beklenenin iki katı başarı sağlanmış, 3 olarak kurulması öngörülen ortaklık işletmesi sayısı 5 olarak kayıtlara geçmiş, 17 kadın proje kapsamında girişimci olmuştur.

ix. Aile Çalıştayı (Trabzon, Ordu, Rize, Gümüşhane, Giresun, Artvin; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü & Aile ve Sosyal Araştırma Genel Müdürlüğü & Trabzon Valiliği / DOKA)

2010 yıllarında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Araştırma Genel Müdürlüğü, Trabzon Valiliği ortaklığında aile çalıştayı yürütülmüş, sonuçları basılmıştır.

11) MFİB ile "Mum İçinde Trabzon Tarihi" projesi & DOKA ile "Etnografya Turizm Hasır Evleri" projesi, vb. 5 proje daha

x. DOKAP – Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı (Trabzon, Ordu, Giresun, Gümüşhane, Rize, Artvin – Japonya Uluslararası Kalkınma Ajansı / DOKA)

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin talebi üzerine Japonya Uluslararası Kalkınma Ajansı'nın hazırladığı çalışma olan DOKAP- Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı Ağustos 2000'de tamamlanmıştır. Bu çalışmaya göre öncelikli sorunlar "...düşük gelir ve sınırlı istihdam olanakları nedeniyle Bölgeden önemli oranlarda göçün olması, düşük gelir düzeyi, Bölge illerinin tek ürün tarımına çok bağımlı olması, Bölge içinde kıyı kesimleri ile iç kesimler arasında da önemli gelir farklılıklarının olması, Bölgenin sınırlı tarım toprakları ve bu toprakların kullanımına topoğrafyanın getirdiği kısıtlamalar ve bunun sonucunda özellikle genç erkek nüfusun köylerden göç etmesi, vb." şeklinde sıralanmıştır.

xi. Kız Çocuklarının Okullaştırılması (Yaşam İçin Sivil Toplum Derneği-YİSTOD- FKA)

Proje köy muhtarları ile imamları halkı bilinçlendirmeleri için eğiterek kız çocuklarının okullu olma oranlarını artırmayı hedeflemektedir

xii. Kadın Girişimci Kurulu (Malatya, Ticaret ve Sanayi Odası / FKA)

Malatya TSO bünyesinde "Kadın Girişimci Kurulu" nun aktif hale getirilme çalışmaları başlamıştır, Ajanstan iki temsilci bu kurulda yer almaktadır.

xiii. Kadın ve Kadın STK'ların Güçlendirilmesi Projesi (GAP Bölgesi, GAP İdaresi / FKA)

GAP idaresi tarafından yürütülen "Kadın ve Kadın STK'ların Güçlendirilmesi" projesine ajans da taraf olmuştur. Bu kapsamda ajans uzmanlarına ve kadın konusunda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına yönelik çeşitli eğitimler verilmiştir.

xiv. Ana Arı Üretimi ve Arıcılık – Bal Kokulu Kadınlar (Bingöl, FKA)

Bingöl'de kadın hakları ve kadın istihdamı sorunun çözümü adına Bingöl ili Genç İlçesi'nde AB fonlarından yararlanan "Ana Arı Üretimi Ve Arıcılık" ve "Bal Kokulu Kadınlar" projeleri hayata geçirilerek 100 kadına teknik manada arıcılık eğitimi verilmiş ve arıcılık sektöründe istihdamları sağlanmıştır.

Proje kapsamında kadınlara yönelik 3 dernek ve bir kooperatif hayata geçirilmiştir. Yine proje kapsamında aşçılık ve takı yapma eğitimleri de verilerek yeni iş kollarının oluşturulması hedeflenmiştir. Bu projelerin sürdürülebilirliğinin sağlanması için ÇATOM Projesi hazırlanmış, kadınların bilinçlendirilmesi ve çeşitli iş sektörlerinde istihdamının sağlanmasına yönelik eğitim çalışmalarına devam edilmektedir.

xv. Kadın Girişimciliğini Geliştirmek için Denizli ve Stockholm Odaları İşbirliği (Denizli, Denizli Ticaret Odası & Stockholm Ticaret Odası / GEKA)

Proje kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla girişimcilik eğitimleri verilmesine dayanmaktadır. Bir AB projesi olup Stockholm Ticaret Odası işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir.

xvi. Engelli Koordinasyon Merkezi (Denizli, Denizli Belediyesi / GEKA)

Belediye tarafından kurulan merkez ile engelli kişilerin mesleki eğitimlerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.

xvii. Göç Alan Kentlerde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi (Gaziantep, Gaziantep Valiliği & Gaziantep Büyükşehir Belediyesi / İKA)

AB tarafından finanse edilmiş olan projede, Gaziantep'e göçle gelenlerin mevcut durum analizi yapılmış ve göçle gelen grubun kente entegrasyonuna yönelik stratejik eylem planı hazırlanmıştır. Öncelikli sorun alanları yoksulluk, temel hizmetlere erişimde yaşanan sıkıntılar ve işsizlik olarak belirlenmiş olup bu sorunların çözümüne yönelik kapsamlı çözüm önerileri stratejik eylem planının içinde yer almaktadır.

xviii. Kadınların İşgücü Piyasasına Katılımının ve Kadın Girişimcilerin Desteklenmesi Projesi (Gaziantep, Gaziantep Sanayi Odası / İKA)

TRC1 Bölgesi'nde seçilen firmalarda kadın çalışanların mevcut durumlarının sosyolojik analizi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda,

firmalarda son derece az sayıda kadın çalışanın istihdam edildiği ve çoğunluğunun işçi pozisyonunda çalıştıkları ancak firmaların yönetim kademelerinde görev alamadıkları ortaya çıkmıştır. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin iş hayatına yansıyan sıkıntılarının da ortaya koyulduğu çalışma, TRC1 Bölgesi genelinde kadınların istihdam oranının oldukça düşük olduğunu ortaya koymuştur.

xix. Kız Çocukları Mesleklerini Seçiyor Projesi (Gaziantep, Gaziantep Turizm Elçileri Derneği / İKA)

Proje kapsamında, kırsal kesimlerde yer alan ilköğretim öğrencisi kızlar ile ailelerinin, kadınların başarıyla uygulayabilecekleri meslekler ve bu meslekleri edinebilme yöntemleri hakkında bilgilendirilerek kız öğrencilerin eğitime devam etmeleri yönünde motivasyonlarının artırılması, ailelerine bilinç kazandırılması ve bir üst öğretime devamlarının sağlanması hedeflenmiştir. Projede, Gaziantep'in çoğunluğunu göçle gelenlerin oluşturduğu mahallerdeki okullarda eğitimlerini sürdüren, 4500 kız çocuğuna, çeşitli meslek kolları tanıtılmış ve kızların eğitimlerine devam etmeleri yönünde motivasyonları artırılmıştır.

xx. Kadın Dostu Kentler Projesi (Gaziantep, Gaziantep Valiliği / İKA)

İçişleri Bakanlığının (Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü) 23 Kasım 2011 tarih ve 28855 sayılı yazısı ile Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ve (UNDP) işbirliğinde ve İsveç Hükümetinin katkılarıyla yürütülmekte olan proje kapsamında 'Yerel Eşitlik Eylem Planı' hazırlanması planlanmaktadır. Projeye, İKA katkı sağlanmakta olup, 2012 yılında söz konusu projenin hazırlık, uygulama ve izleme faaliyetlerine katılım hedeflenmektedir.

xxi. İç Göç Entegrasyon Projesi (Ankara, Bursa, İstanbul, İzmir; Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu / ANKARAKA, BEBKA, İSTKA, İZKA)

Proje göçle gelen nüfusun entegrasyon problemi üzerinde durmuş, bütün vatandaşlar için kentsel farklılıkları gidermeyi hedeflemiştir.

xxii. Bölgesel İşgücü İhtiyaç Analizi Raporu (İzmir; İzmir Ekonomi Üniversitesi, TÜİK ve İzmir Ticaret Odası / İZKA)

xxiii. GAP Bölgesinde Sosyal Hizmet ve Sosyal Hizmet Potansiyeli ve İşbirliği İmkânları Çalışması (GAP illeri, EKOSEP / KARACADAĞ KA)

Değerlendirme formlarında ajansların takip ettiği uygulamaların genel olarak kadın istihdamı ve girişimciliğini destekleyen, aile içi şiddeti engellemeyi hedefleyen projeler olduğu dikkat çekmektedir. Bunun, son yıllarda gerek ulusal gerekse uluslararası düzlemde geliştirilen sosyal politikaların kadın çalışmaları ekseninde yoğunlaşmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Zira, her bölgede kadın sorunları konulu projelerin çokluğu hasebiyle projelerin ajansların ilgisini çekmiş olmaları muhtemeldir.

Kadın sorunlarıyla ilgili olmayan ve birden fazla ajans tarafından takip edilen projeler arasında engellilere, çocuklara ve gençlere yönelik sosyal yapıyı güçlendirici uygulamalar, göçe ve göçle gelen nüfusun sorunlarına eğilen uygulamalar yani genel olarak dezavantajlı gruplara yönelik gündelik sosyal hayatı düzenleyici uygulamalar yer almaktadır. Gelen formlarda belirtilen sosyal politika uygulamalarına göre şehirlerde ajanslar dışındaki kurumlar tarafından geliştirilen sosyal politika uygulamalarının sorun tespiti ya da durum analizi yapmakla sınırlı olduğu görülmektedir. Ordu'da uygulanan Kadınların Mesleki Eğitim Projesi, Bingöl'de uygulanan Ana Arı Üretimi ve Arıcılık - Bal Kokulu Kadınlar ve Denizli'de uygulanan Engelli Koordinasyon Merkezi isimli projeler dışında uygulama ayağı olan projeye rastlanılmamıştır. Ancak bahsedilen projelerin birçoğunun hedefinin ilgili sorunlarla ilgili eylem planı

oluşturmaya, birçoğunun da mesleki ya da sosyal eğitime dönük olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte söz konusu planlama projelerinde tespit edilen sorun alanlarıyla ilgili çözüm önerileri de projeler kapsamında sunulmuştur.¹² Ancak bahsi geçen çözüm önerilerinden ne kadarının uygulandığı ya da uygulama aşamasında sorun yaşanan çözüm önerileri hakkında bir bilgi yoktur. Son olarak bölgesel nitelikte uygulanan sosyal politikaların takibi konusunda ajansların sıkıntı yaşadığı göze çarpmaktadır. Söz gelimi bir ilin Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü çok fazla uygulama yaparken başka bir ilde hiçbir uygulama yapılmaması pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bölgeler genelinde ajanslar dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirilen sosyal politikaları incelemeyi amaçlayan bu raporda yer almayan birçok sosyal politika projesinin olduğu düşünülmektedir. Başta da değinildiği üzere Formda bu soruya yer verilmesinin temel amacı ajansların bölgelerindeki sosyal politika uygulamalarını ne derece izlediklerine dair fikir edinmektir.

12) 'Yerel Eşitlik Eylem Planları', 'Kadınların Kentsel Hizmetlerden Yararlanma Düzeyleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri', 'Trabzon Kentinde Yaşama Tarzı Araştırması', 'Esnaf ve Sanatkarlarımızın Genel-Yerel Sorunları ve Çözüm Önerileri', 'Aile Çalıştayı', 'Göç Alan Kentlerde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi', 'Geleceğimiz İçin Köprüler Programı' ve 'İç Göç Entegrasyon Projesi' isimli projeler sorunlara ilişkin çözüm önerileri de sunan faaliyet planlarına sahip oldukları için bu kapsamda ele alınabilir.

Birçok ajans, göç, yoksulluk, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet gibi önem arzeden toplumsal konularda duyarlılık göstermekte, bu konuda STK'lar ve kamu kurum-kuruluşlarıyla işbirliği halinde çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

6. AJANSLARIN DANIŞMANLIK SAĞLADIĞI SOSYAL GİRİŞİM ve PROJELER

Kalkınma ajansları kuruluşlarından itibaren bölgelerinde kalkınmanın itici gücü olmak ve bu yolda bölgelerin talep ve dinamiklerini danışmanlık, yönlendirme ve koordinasyonla örgütlemek üzere faaliyet göstermektedir.

Ajanslar tarafından iletilen anket sonuçları da göstermektedir ki, birçok ajans, geçtiğimiz bu kısa kuruluş dönemleri içinde sosyal politikalar konusunda bölge planlarında, destek programlarında ve araştırma, yönlendirme, koordinasyon gibi diğer önemli ajans faaliyetleri kapsamında sosyal politika geliştirme ve uygulama alanına müdahil olmuşlardır. Bu alanda temel bir motivasyon unsuru ajanslar bünyesinde istihdam edilmiş, sosyal politikalar konusunda duyarlı, nitelikli personelin zaman içinde kurumlarında yarattığı enerji ve çalışma alanıyken bir diğeri de bölgelerin kendilerine has sosyal dinamiklerinin ajanslarca analiz edilmesi ve ajanslarda bu konulara müdahale duyarlılığı kazandırmasıdır.

Genel olarak ajansların plan, program ve faaliyetleri içinde ele aldıkları sosyal politika alanlarına baktığımızda özellikle mesleki eğitim, insan kaynağı kapasitesinin geliştirilmesi, girişimcilik gibi başlıklar altında istihdama yönelik politikaların yaygın olarak vurgulandığı, bunun yanında daha az sayıda ajansın da sağlık, kültür-sanat, çevresel sürdürülebilirlik, erişilebilirlik

gibi konuları ele aldığı görülmektedir. Bununla beraber ajansların sosyal politikaların çalışma alanına giren ve birçok bölge için önem arzeden konut, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, kentsel dönüşüm gibi hususlarda ise henüz bir çalışma yapmamış olduğu görülmektedir. Bu aynı zamanda bölgelerde faaliyet gösteren diğer yerel aktörlerin çalışma alanlarına müdahil olmak, işbirlikleri ve koordinasyon hususlarında ajansların daha çekingen bir tavır gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Hassasiyet barındıran birtakım sosyal politika konularında kavramsal algının ajanslar genelinde ortak olmadığı da gözlemlenen diğer bir husus olmuştur. Sosyal bütünleşme, sosyal içerme, sosyal uyum gibi politika alanları muadil biçimlerde dile getirilmekle beraber, ajansların bu başlıklar altında tam olarak ne ifade ettikleri odaklandıkları müdahale alanlarıyla eşgüdümlü düşünüldüğünde anlam kazanacaktır. Aynı şekilde dezavantajlı, ya da kırılgan grup tanımları da yine bölgeler özelinde yeniden çerçevelendirilecek geniş politika başlıkları olarak görünmektedir (engelliler, işsizler, kadınlar, gençler, yaşlılar, çocuklar, göçle gelenler...). Bununla birlikte, birçok ajans, göç, yoksulluk, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet gibi önem arzeden toplumsal konularda duyarlılık göstermekte, bu konuda STK'lar ve kamu kurum-kuruluşlarıyla işbirliği halinde çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Koordinasyon başlığı altında, ajansların birçoğu bölge planı hazırlık çalışmalarını sürecindeki toplantılar, çalıştaylar, arama konferansları, ortak akıl toplantıları vb. faaliyetleri dile getirmiş ve bu kapsamda hemen hemen her ajans toplumsal bir temayı ele almıştır (sosyal uyum, göç, yoksulluk, sosyal içerme, yaşam kalitesi...). Ancak bu çalışma başlıklarının bölge planlarının durum analizi kısımları için veri oluşturmakla birlikte plan stratejilerine yansıtılmadığı ve birçok planda bu hususlara yönelik somut hedefler bulunmadığı görülmüştür.

Genel olarak sivil toplum örgütleriyle bir arada çalışma, ortak hareket etme, işbirliği platformları oluşturulması gibi niyetler ve girişimlerden bahsedilmekle beraber, ajansların bölgelerine has toplumsal konularda özellikle çalışmalar yapan STK'ları keşfetmek, onların çalışmalarını desteklemek, yaygınlaştırmak konusunda gerekli incelikli çalışmalar henüz başlatmamış olduğu görülmektedir. Ajanslar mali ve teknik destekler kapsamında STK'lara kendi çalışmalarında destekler sağlamakla beraber bu kurumlara kaynak sağlamanın dışında danışmanlık ve yönlendirme gibi konularda mesafeli yaklaşmaktadır.

Bazı ajanslar (DOĞAKA, TRAKYAKA, MEVKA, İZKA, İstanbul KA, GÜGMKA, BAKKA, MARKA, OKA ve BEBKA) sosyal politika konusunda mali destek programları ya da birtakım çalışmalar ve faaliyetlerle bu konuyu da öncelikleri arasına almakta olduklarını göstermekte, DİKA ve ÇKA gerek mali destekler, gerek bölgelerinde bu konuda destekledikleri ve koordine ettikleri sosyal projeler ve gerekse de ulusal ve uluslararası düzeyde yürüttükleri işbirlikleriyle diğer tüm ajanslar içinde ön plana çıkmaktadır.

Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Bağlantı Kurulan Kurum ve Programlar: UNDP, UNWomen, UNFPA, OECD, KOSGEB, Kalkınma Bankası, SODES, ÖDES, İKG OP, BROP, GAP Bölgesel Kalkınma İdaresi, (, First World Forum of Local Development Agencies 2011 (MARKA), TEPAV (DİKA), KOSGEB (MARKA, ANKARAKA), EURADA, WAIPA (MEVKA), Dünya Bankası (OKA), AB Bakanlığı – İGEP (İç Göç Entegrasyon Projesi-İzmir, İstanbul, Ankara, Bursa) (İZKA), JICA (DOKA, ANKARAKA), SIDA (AHİKA).

6.1. Danışmanlık, Yönlendirme ve Koordinasyon Konusunda Öne Çıkan Ajanslar

• **AHİLER KALKINMA AJANSI:** İsveç Büyükelçiliği ve İsveç Hükümeti dış yardım kuruluşu SIDA'nın destekleri kapsamında bölgede Kadın Kalkınma Merkezi kurmaya yönelik hazırlık çalışmaları yapılmıştır. Proje, 2012 yılında son hali verilerek yetkililere teslim edilecektir. Proje ile bölgede önemli ve çözülmesi gereken bir sorun olarak görülen kadınların sosyal, ekonomik ve siyasi hayata katılımlarının artırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca TR71 Bölgesi, AB proje ofisleri, sivil toplum örgütleri ve Valilik İl Planlama Ofisleri İş Birliği Ağları kurulmuştur.

• **ANKARA KALKINMA AJANSI:** Girişimcilik destekleri, proje pazarı, sektörler özel strateji dokümanlarına ve eylem planlarına teknik destek, komşu ajanslarla işbirlikleri (AHİLER, MARKA) gerçekleştirilmiş, Kalkınma Kurulu bünyesinde 'Sosyal Yapı İhtisas Komisyonu' oluşturularak, bölge planı çalışmalarını kapsamında 'göç', 'yoksulluk' ve 'sosyal içerme' konulu odak grup toplantıları yapılmıştır.

• **ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI:** Mersin SODES 2011'e teknik destek sağlanmış, ayrıca KKTC'de, Kısmi Hibe Destek Yardım Projelerinin Desteklenmesine İlişkin İşbirliği Protokolü kapsamında teknik yardım ve gözetim görevinde bulunulmuştur. Önümüzdeki dönemde, bu çerçevede sosyal kalkınma girişimleri de desteklenebilecektir.

• **DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI:** GAP Bölgesel Kalkınma İdaresinin -"Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadın ve Kadın STK'ların Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında, "toplumsal cinsiyet eşitliği" ve "toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme" konularında faaliyetlerine katılım sağlanmıştır.

• **BATI KARADENİZ KALKINMA AJANSI:** 2012 çalışma programında, kadınlara ve engellilere dönük olarak çalıştaylar düzenleneceği ifade edilmiştir.

• **İPEKYOLU KALKINMA AJANSI:** SODES projelerinin sosyal etki analizi çalışması gerçekleştirilmiştir. TRC1 Bölgesi 'İstihdam' ve 'Kadın İstihdamı' raporları

hazırlanmıştır. "Türkiye'nin Az Gelişmiş Bölgelerindeki Kadın ve Kadın STK'ların Güçlendirilmesi Projesi" kapsamında 'toplumsal cinsiyet eşitliği' ve 'toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme' eğitimlerine katılım sağlanmıştır.

• **DİCLE KALKINMA AJANSI:** Sosyal haritalama çalışmaları gerçekleştirilecektir. Mardin, Batman, Siirt ve Şırnak il merkezlerinin sosyal haritaları çıkarılarak bölge ile ilgili yerel ve merkezi düzeyde politika tercihleri belirlenirken mevcut sosyal durumun göz önünde bulundurulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda 4 il merkezinde 76 kamu kurum/kuruluşları ve STK öncülerinin katıldığı 4 tane çalıştay yapılmıştır. Ayrıca TEPAV ile işbirliği çerçevesinde pilot çalışmanın anket soruları hazırlanmıştır. Pilot çalışmanın Şırnak il merkezinde uygulanabilmesi için Şırnak Belediyesi ve Şırnak Üniversitesi ile işbirliği yapılmıştır. Şırnak kent merkezinde 150 haneyle gerçekleştirilen pilot çalışma, Şırnak, Mardin, Siirt ve Batman kentlerinde yapılması öngörülen Sosyal Haritalama Çalışması için bir ön hazırlıktır.

• **İSTANBUL KALKINMA AJANSI:** Yaşam kalitesi, yaşanabilirlik, eğitime erişimin önceliği gibi konularda çalışmalar yapılmaktadır.

• **İZMİR KALKINMA AJANSI:** Bölge Planı'nda, "Beşeri ve Sosyal Kalkınma", Bölgesel İş ve İşgücü Stratejisi, Göç Sorunu ve Yönetimi, Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Hizmetler, Sosyo-Kültürel Zenginlik" konularına önem verilmiştir.

• **KARACADAĞ KALKINMA AJANSI:** "Göç, işsizlik, istihdam ve sosyal uyum", "Eğitim ve sağlık" toplantıları gerçekleştirilmiştir. DİKAD – İşkadını ve Kadın Eliyle İş Durumu Projesi: Kadın sığınma evi oluşturulması için istihdam edilecek personele eğitim verilmiştir.

• **DOĞU MARMARA KALKINMA AJANSI:** Kocaeli Kent Konseyinin "Kalkınma Ajansları, Üniversiteler, Kadın STK'lar ve Kent Konseyleri Kadın Meclisleri arasında nasıl bir işbirliği oluşturulabilir?" konulu çalıştaya destek sağlanmıştır. "Çevre ve Bölgesel Kalkınmada Dilovası Örneği Çalıştayı Raporu ve Eylem Planı" hazırlanmıştır. "Kadın Girişimciler İşbirliği Ağı" (illerdeki kadın girişimciler kurulları), Kocaeli İl Özel İdaresi – KOSGEB desteklerinin kadınlar için mikro-kredi uygulamasına dönüştürülmesine destek olunmuştur. "Temel Girişimcilik Seminerleri" düzenlen-

miş ve KOSGEB'le işbirliği ile "T tipi Cezaevine Özgü Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi" verilmiştir (Cezasının bitmesine en çok bir yıl kalan mahkûmlara cezaevinden çıktıktan sonra iş bulma sorununu çözmek ve sosyal hayata daha kolay entegre olmalarını sağlamak için). Ajans bünyesinde "Doğu Marmara AB ve Dış İlişkiler Ağı" üzerinden sosyal projelere kaynak arama faaliyetleri devam etmektedir.

• **ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI:** Bölgede 'İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Komisyonu' kurulmuştur. 2010 yılında 'Kadınların İşgücüne Katılımı ve Gelecek Nesiller İçin Fırsat Eşitliği', 2011 yılında 'Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma' konulu konferanslar düzenlenmiştir.

• **TRAKYA KALKINMA AJANSI:** "Toplum Destek Merkezleri" kurulması yönünde fikir geliştirme ve kurum-kuruluşlara proje önerisinde bulunulmuş, 'Sosyal Yapı Analizi' çalışması kapsamında, 'eğitim', 'sağlık', 'sosyal hizmetler' ve 'sosyal içerme' başlıklarında çalıştaylar düzenlenmiştir.

• **DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI:** Kalkınma Bakanlığı ve Kalkınma Ajansları katılımıyla çalışmalarını sürdüren – Sosyal Girişimcilik Çalışma Grubu'nun koordinasyonu sağlanmaktadır.

7.AJANSLARIN SOSYAL POLİTİKA ALANINDA VERDİKLERİ DESTEKLER

Tablo 1. Ajansların Sosyal Politika Alanındaki Çalışmalarının Dağılımı

Yapılan Çalışmanın Adı	Çalışma Yapan Ajans Sayısı
Sosyal kalkınmaya yönelik yapılan çalışmalarda danışmanlık	8
Sosyal politikaya yönelik çalışmalarda koordinasyon sağlanması	10
Sosyal politika alanında araştırma	13
Sosyal politika alanında uluslararası kuruluşlarla işbirliği	10
Ajans işleyişinde sosyal kalkınma duyarlılığının bulunması	10

Tablo 2. Sosyal Politikalar Alanında Verilen Mali Destekler (2009-2011 Dönemi)

Ajanslar Tarafından Sosyal Politika Alanında Verilen Destek Miktarı	SP Alanında Mali Destek Veren Ajans Sayısı
114.7 milyon TL	10

Tablo 3.Çıkarılan Teklif Çağrılarında Öne Çıkan Sosyal Politika Konuları

1. Dezavantajlı Gruplar
2. İstihdam
3. Kadınlar-Yaşlılar-Engelliler
4. Sosyal Uyum- Sosyal İçerme
5. Kültür

Çeşitli sebeplerden dolayı buldukları illerden göç etme imkânı bulamayan, buldukları bölgelerde istihdam olanağı kısıtlı olan ve bir taraftan da toplumsal hayatın cansızlığından dolayı üretken, yaşadığı alanı iyileştirici, sahiplenici niteliklerini yitiren gençlerin ekonomik ve sosyal yönden güçlendirilmesi problemi de politika geliştirilmesi gereken bir başka özel alanı oluşturmaktadır.

8. AJANS BÖLGELERİNDE ÖNE ÇIKAN ÖNCELİKLİ MÜDAHALE GEREKTİREN VE KIRILGAN SOSYAL GRUPLAR

26 Kalkınma Ajansı tarafından doldurulmuş olan Sosyal Politika Değerlendirme Formu'nda yer alan 'ajans işleyişinde sosyal politika' ve ajanslar tarafından öncelikli olarak belirlenen , öncelikli müdahale gerektiren ve 'kırılgan sosyal gruplar' incelenmiştir.

Ajanslar genelinde, insan kaynakları politikaları, erişilebilir hizmet standardı ve yönetim gibi konularda sosyal kalkınma duyarlılığına dayalı özel bir uygulama önceliği yer almamaktadır. Sadece Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, ajans tarafından kullanılması planlanan ve ihalesi yapılan yeni hizmet binasının engelli dostu olması için gerekli koşullara ihale şartnamesinde yer verildiğini belirtmiştir. Bunun dışında, ajansların büyük bir çoğunluğu sosyal kalkınma duyarlılığına dayalı uygulama önceliklerini,

- İnsan kaynakları ve istihdam politikalarındaki cinsiyet eşitliği ilkesi,
- Girişimcilik eğitimleri,
- İnsan kaynakları performans yönetim sistemi kapsamında ifade etmişlerdir.

Ajanslardan ayrıca, öncelikli müdahale gerektiren ve kırılgan sosyal grupları ifade etmeleri istenmiştir. Değerlendirme formu tasarımında öncelikli müdahale gerektiren gruplardan kasıt genel itibariyle yoksullar, sosyal ve ekonomik engelleri olanlar ve sosyal koruma

ağları yetersiz olanlar, "kırılgan gruplar" sınıflandırmasında ise bireyler, hanehalkı ve topluluklar ölçeğinde gelecekte yoksulluğa düşme ihtimalinin belli gruplar üzerinde ortak tezahürü kastedilmiştir.¹³ Düzey 1 Bölgeleri bazında yapılan değerlendirmede aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

• TR1

İSTKA: Göç ve kentsel yoksullar

• TR2

TRAKYA: Göçle gelenler ve Romanlar
GMKA: -

• TR3

İZKA: İç göç/iç göçle gelen nüfus sosyal, ekonomik bütünleşmeyi sağlayamayan nüfus, çocuklar ve gençler

İGEP (İç Göç Entegrasyon Projesi) kapsamında 4 metropolde yürütülen projenin İzmir ayağı için destek verilmiştir. 2010-2013 İzmir Bölge Planı hedefleriyle de uyumlu olarak ildeki diğer kurumların ilgili çalışmaları yakından takip edilmiş, gerekli koordinasyon desteği verilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin göç ve İGEP konusunu sahiplenen yetkin bir kurum olması sebebiyle göç konulu çalışmalara özellikle destek verilmiştir.

13) Buradaki "kırılganlık" tanımlaması için Prof. Dr. Armando Barrientos tarafından UNRISD adına hazırlanan "Social Protection and Poverty Reduction" raporundan faydalanılmıştır.

GEKA: Bölgeye göç eden ve kentle bütünleşme sorunu yaşayan nüfus

Bu soruna yönelik ileriki dönemlerde bölgede iller bazında birer göç analizi gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Göç eden nüfusun profili, yaşanan sorunlar, ihtiyaçlar ve beklentilerin analiz edilmesi düşünülmektedir. Analiz sonucu doğrultusunda yapılacak müdahale planı belirlenecektir.

ZAFER KA: Girişimcilik ve özellikle sosyal girişimcilik eksikliği.

Bölgede teknolojinin gelişmesi ve inovatif süreçlerin gerçekleşmesi için gerekli girişimlerin sayısı yetersiz düzeydeyken, toplumun genelinde inisiatif almama ve bir çok toplumsal, ekonomik ve çevresel soruna karşı duyarsızlık durumu hakimdir.

• **TR4**

MARKA: Yoksullar

BEBKA: -

• **TR5**

ANKARAKA: -

MEVKA: -

• **TR6**

BAKA: -

ÇKA: Göçle gelenler ve yoksullar

2011 Yılı Mali Destek Programları kapsamında "Göçle Gelen Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Uyumunun Sağlanması Mali Destek Programı" ile özellikle bu kesimlerin içinde bulunduğu durumu iyileştirmeye yönelik 6 Milyon TL'lik bir kaynak tahsis edilmiştir. 2012 yılı başından itibaren 'göç' konulu bir sosyal araştırma ile durum tespiti yapılmaya çalışılmaktadır. Bu araştırma neticesinde bölgede sosyal politikalar çerçevesinde önümüzdeki dönem yapılması gerekenler belirlenmektedir. Yeni dönem Bölge Planı çalışmalarında da göç konusu geniş bir başlık olarak yer alacak, hedef ve stratejiler ile müdahale alanları detaylı biçimde ortaya konulacaktır.

DOĞAKA: Yoksullar ve engelliler

• **TR7**

AHİLER: Yoksullar ve kadınlar

ORAN: Yoksullar ve işsizler

• **TR8**

BAKKA: Genç işsizliği sonucu göç

KUZKA: Kadınlar (özellikle de tarım sektöründe istihdam edilenler)

OKA: Genç işsizliği sonucu göç

Dışarıya göç neticesinde genç nüfusun azalması ve eğitim oranının düşük olması nedeniyle bölgede önemli sosyal ve ekonomik sorunlar yaşanmaktadır. Bu amaçla kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Platformu oluşturulacak ve yapılacak olan saha çalışmaları sonrasında İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.

• **TR9**

DOKA: Genel itibarıyla göç ve özellikle göç sonucu geride kalan yaşlı köy nüfusu ve göçe yönelen kırsal genç nüfus

• **TRA**

KUDAKA: İşsizler, gençler, kadınlar

Ajansın kuruluşundan beri düzenlenen 4 adet mali destek programı ile bölgede iş olanaklarının artırılması hedeflenmiştir. İstihdam sayısını artıracak projelere destek verilerek bölgenin sosyo-ekonomik açıdan kalkınması amaçlanmıştır.

SERKA: Genç işsizliği sonucu göç

Söz konusu öncelik alanına ilişkin planlanan faaliyetler 2012 yılı çalışma planında öngörülmüş olup, Sosyal Politikalar Etki Analizi, Sosyal Sektörler-İstihdam alt başlıklı çalışmalar kapsamında ele alınacaktır.

FKA: Genç işsizliği sonucu göç, geride kalan yaşlı nüfus

DAKA: -

• **TRC**

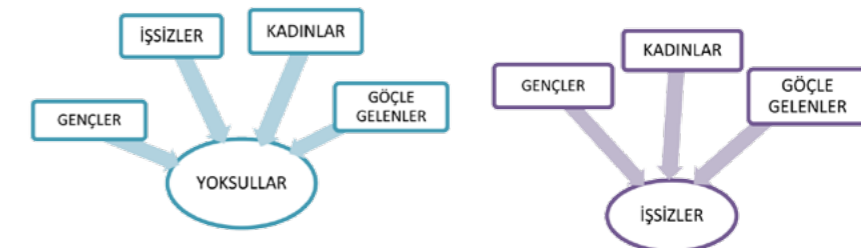
İKA: Göçle gelenlerin kentle bütünleşmesi ve göçle gelen çocuk ve gençler

KARACADAĞ: Göçle gelenlerin kentle bütünleşmesi

DİKA: Yoksulluk ve genç nüfus

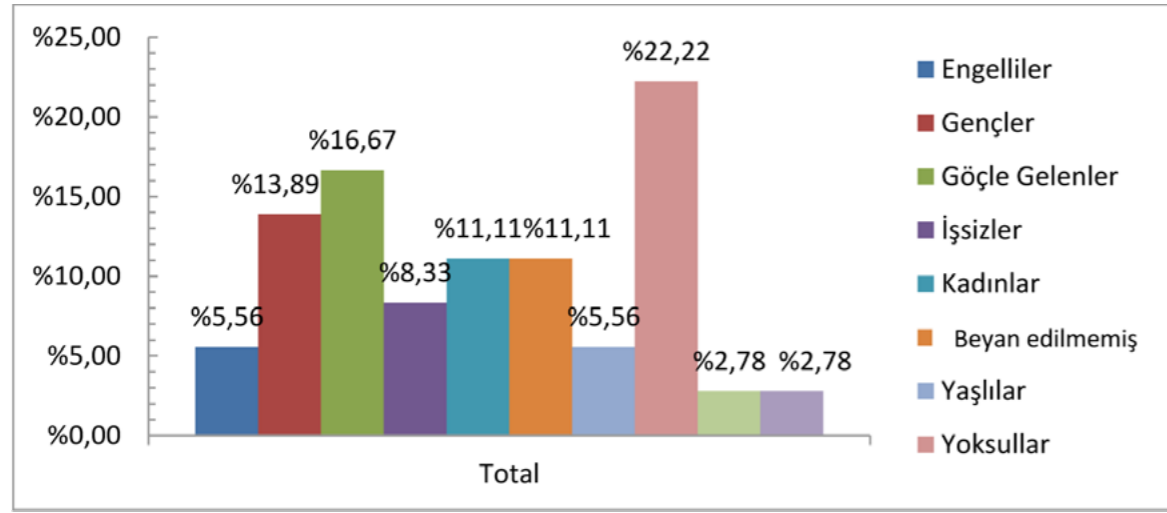
Ajanslar, belirledikleri öncelikli müdahale gerektiren ve kırılgan sosyal grupları, istatistiki, nicel veri değerlendirmelerinden yola çıkarak belirlemeseler de, kuruluşlarından bugüne faaliyet bölgelerinde yürüttükleri destek programları ve saha çalışmaları tecrübelerinden, gözlemlerinden yola çıkarak nitel verilere dayanarak anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır. Buna göre, özellikle sanayisi ve buna paralel bir biçimde istihdam olanakları, eğitim, sağlık, barınma ve altyapı hizmetlerinin geliştiği illeri kapsayan ajanslar, kırılgan gruplar arasında 'göçle gelenler', 'genç işsizler' ve 'yoksullar'ı alırken Doğu Karadeniz, Orta Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerini kapsayan ajansların büyük bir çoğunluğu kırılgan grupları 'yaşlılar', 'işsizler' ve 'gençler' olarak belirtmiştir. Öncelikli olarak müdahale edilmesi ve özel politika geliştirilmesi gereken grup başlıklarından 'yoksullar' ve 'işsizler' diğer sosyal grupları içinde barındırmaktadır. Göç alan bölgeler, özellikle de '25-35' yaş arası gençler için 'çekici' özellikler taşıdığı için, göç alan bölgelerde hızla artan genç, işsiz ve kentle bütünleşmemiş genç nüfus için sosyal politika tedbirlerinin geliştirilmesi gereği bu değerlendirme formlarının ortaya çıkardığı politika önceliklerinden biri olmuştur. Gençlerin dışında, en dezavantajlı ve mesleki niteliklerden yoksun grubu oluşturan "göçle gelen kadınlar" ise kentin ekonomik ve sosyal yapısıyla bütünleşemedikleri için, sosyal dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Dolayısıyla kent merkezlerinde ya da kentin çöküntü alanlarında hayatlarını idame ettirmeye çalışan bu kesim, aynı zamanda 'işsiz' ve 'yoksul' grubu oluşturmaktadır.

Şekil 2: Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Grupların Ortak Unsurları

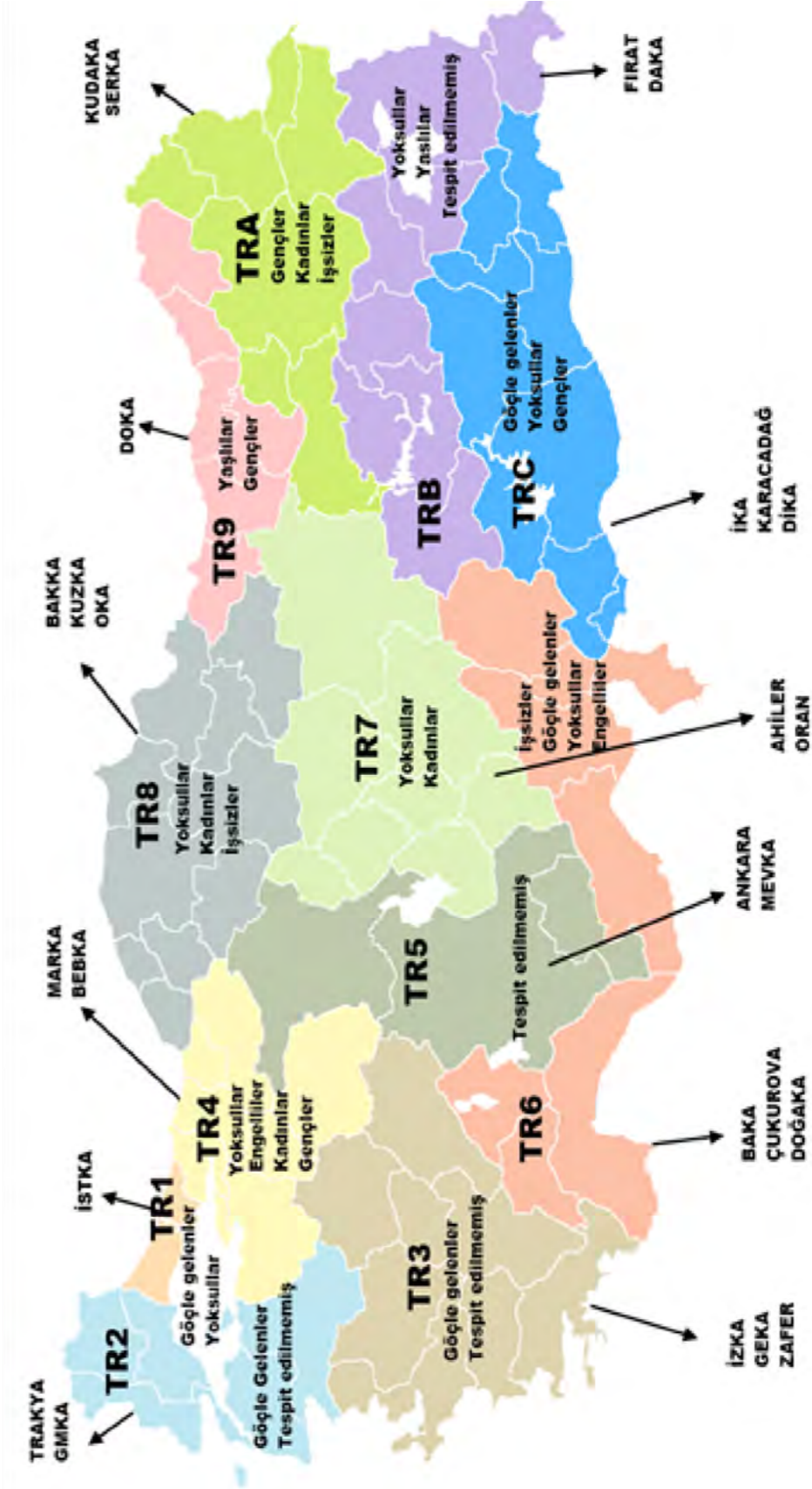
Göç veren illerimizi kapsayan bölgelerde ise öncelikli müdahale gerektiren ve kırılgan grupları 'yaşlılar', 'yoksullar' ve 'işsiz gençler' oluşturmaktadır. Bu bölgelerde yaşayan genç nüfus, kısıtlı istihdam olanaklarından dolayı, sanayileşmiş kentlere doğru göç etmekte, buna paralel olarak da bu bölgelerdeki yaşlı nüfus oranı hızla artmaktadır. Dolayısıyla, yaşlı nüfusun yoğun olduğu bu bölgelerde, 'yaşlı bakımı', 'toplumun yaşlılara karşı duyarlılığı', 'sağlıklı yaşlanma' ve 'fiziksel çevrenin yaşlıların kullanımına uygun olarak düzenlenmesi' ile ilgili politikalar oluşturulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı buldukları illerden göç etme imkânı bulamayan, buldukları bölgelerde istihdam olanağı kısıtlı olan ve bir taraftan da toplumsal hayatın cansızlığından dolayı üretken, yaşadığı alanı iyileştirici, sahiplenici niteliklerini yitiren gençlerin ekonomik ve sosyal yönden güçlendirilmesi problemi de politika geliştirilmesi gereken bir başka özel alanı oluşturmaktadır.

Şekil 3. Ajanslar Tarafından Vurgulanan “Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Sosyal Gruplar”ın Dağılımı (%)

Şekil 3, Sosyal Politika Değerlendirme Formu'nda, ajanslar tarafından vurgulanan öncelikli müdahale gerektiren ve kırılgan sosyal grupların dağılımını göstermektedir. Bu grupların dağılımına ajans bölgeleri göz önünde bulundurulmadan genel olarak bakılacak olursa, tüm bölgeler genelinde 'yoksullar' ve 'göçle gelenler'i en kırılgan grup olarak tanımlanabilir. Ancak bir çok ajansın beyanda bulunmamayı tercih ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, ajansların kapsadıkları bölgelerdeki sosyal politika müdahalesi gerektiren ve kırılgan grupların tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Harita 1: Düzey 1 Bölgeleri İtibarıyla Öncelikli Müdahale Gerektiren ve Kırılgan Sosyal Gruplar

İyi sosyal politikalar ajansların iç işleyişinde başlamalıdır.

9. ÖNERİLER

Ajanslar verecekleri mali ve teknik destekler neticesinde aşağıdaki dört temel alanda sosyal kalkınma çıktısı ve-rebilirler:

1. Geçim kaynaklarının iyileştirilmesi ve refah artışı,
2. Kaynaklara erişimin kolaylaştırılması,
3. Bilginin yayılması, artması,
4. Temel haklardan faydalanma ve katılım

Bu çıktıların alınabilmesi içinse, hem ajans iç işleyişinde hem de ajans-dış dünya temasında alınabilecek tedbirler ve edinilmesi gereken yaklaşıma dair öneriler aşağıda sıralanmıştır:

5.2. Ajansların İç İşleyişine Yönelik Öneriler

İyi sosyal politikalar ajansların iç işleyişinde başlamalıdır.

İLKELER VE YAKLAŞIM

- i. Siyasal iktisadi odağına alan, toplumun tüm kesimleriyle bütünleşen, tüm kurumlar arasında diyalog kurabilen bir ajans tasavvuruyla çalışmak,
- ii. “Dezavantaj” ve “sosyal yardım” gibi kısıtlı kavram ve müdahale araçlarını aşarak bütünsel bir sosyal politika yaklaşımı belirlemek.

BÖLGE PLANI VE AJANS POLİTİKA BELGELERİ

- iii. Bölge planlarına bir sonraki dönem için yoksulluk, çalışma hayatı, sivil toplum, yaşam kalitesi, toplumsal cinsiyet eşitliği, her bir bölgenin “özel ilgi gerektiren, özgün, kırılğan grupları” ve kentsel dönüşüm analizleri gibi başlıkları dâhil etmek ve bu alanlarda strateji ve öncelikleri belirlemek,

iv. Kırsal ve kentsel sosyal politika ayrımını yapmak; bölge planlarında bölge altı düzeylerde (iller olmak zorunda değil) de stratejiler belirlemek,

v. Bölge planlarında incelenen başlıklar altında sunulacak olan verilere dair bazı temel standartlar belirlemek,

vi. Bölge planlarında yer alan sosyal yapı analizleri yapılırken kullanılan veri toplama ve analiz yöntemlerini çeşitlendirmek (odak grup görüşmeleri, derinlemesine görüşmeler, daha önce başka kurumlar tarafından yapılmış olan çalışmaların derlenmesi, katılımcı planlama ve özellikle kırsal kesimdeki sosyal politika süreçlerine uyumlu olan Hızlı Kırsal Değerlendirme (Rapid Rural Appraisal), Katılımcı Kırsal Değerlendirme (Participatory Rural Appraisal), gözlem, mülakat, yapılandırılmış anket, vb.),

vii. Bölge planlarında belirlenen sosyal politika önceliklerini çalışma programlarına hem araştırma çalışmaları hem de mali destek programları şeklinde aktarmak,

viii. Ajans personelinin bir takım uluslararası kalkınma süreli yayınlarına erişimini sağlamak, bizzat ajansın süreli yayınlarında uzmanların hazırlayacağı nitelikli çalışmalarla bölge sosyal politika gündemini canlı tutmak.

DESTEK PROGRAMLARI TASARIMI

ix. Plan, program ve proje performans göstergelerine ulusal sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergeleriyle uyumlu, izleme ve değerlendirmesi yapılabilecek sosyal göstergeler eklemek,

x. Mali destek programları tasarlanırken doğrudan sosyal kalkınma odaklı olmasa da tüm programlarda yatay eksen olarak sosyal kalkınma önceliklerini göz önünde bulundurmak, bağımsız değerlendirme kriterleri arasında sosyal etkiyi gözetici unsurları tanımlamak ve eklemek, değerlendirme komitelerinde bir sosyolog/sosyal politika uzmanı bulundurmak,

xi. Program tasarım sürecinde uygulama öncesi (ex-ante); izleme ve değerlendirme sürecinin değerlendirme aşamasında ise proje ve programların nihai (ex-post) sosyal etki analizlerini yapmak, bunun için ilgili personele metodoloji eğitimleri sunmak,

xii. Ajans destek programlarına başvuru koşulları ve değerlendirme kriterlerini sosyal risk gruplarını gözetici şekilde yeniden düzenlemek; değerlendirme formlarında sosyal etki göstergelerinin ağırlığını artırmak,

xiii. Doğrudan faaliyet destek programının rehber tasarımlarında sosyal kalkınma öncelikleri ve göstergelerini açıkça ifade etmek ve program amacı ve içeriği hakkında sosyal taraflara daha yakından ve ayrıntılı bilgilendirme hizmeti sunarak, bu programı bölgelerin **sosyal durum analizlerinin** yapılmasına imkân verir hale getirmek,

xiv. Ajans çalışanlarının sosyal girişim projeleri tasarlayıp doğrudan uygulayıcı da olmalarını sağlayacak **küçük sosyal projeler bütçesi** adı altında bir bütçe tertibi

yapılması için gerekli hukuki düzenlemenin yapılması amacıyla ajanslar genelinde bir talep tabanı oluşturmak ve ilgili bürokratik bağlantıyı kurmak,

xv. Sosyal kalkınma odaklı destek programlarında müzakere usulüyle değerlendirme yöntemini kullanmak, bunun için gerekli hukuki düzenleme için yönlendirici ve sahiplenici olmak; bu programların değerlendirmesi için oluşturulacak olan bağımsız değerlendirme komisyonlarında nihai değerlendirme puanındaki ağırlığı düşük de olsa, ajans uzmanının fikir olgunlaştırma sürecinde bağımsız değerlendirme komisyonu içinde yer almasını sağlamak,

KURUMSAL YÖNETİM VE ÇALIŞAN POLİTİKASI

xvi. Özellikle yönetim kurulu üyeleri ile ajanslardaki erkek personeli toplumsal cinsiyet ve kalkınma ilişkisi konusunda bilinçlendirmek,

xvii. Kalkınma Kurullarında sivil toplum temsilinin sadece odalar, borsalar ve iş adamı dernekleri ile sınırlı kalmaması için kurullarda daha fazla sosyal tarafa yer vermek,

Ajans binalarını ve internet sitelerini engellilerin kullanımına uygun hale getirmek, Özürlüler Kanunu gereği; “Ajans binalarını ve internet sitelerini engellilerin kullanımına uygun hale getirmek, Özürlüler Kanunu gereği ilerleyen dönemlerde uygulamaya geçilmesi gereken kamu binalarının engellilerin erişimine uygun hale getirilmesi hususunu bölge kurumlarının gündeminde tutmak, ilgili danışmanlık desteğini sağlamak,”

xviii. Personel alımında eğitim ve mesleki tecrübeyle sosyal politika alanında yetkin olan kişilerin istihdamına ve sonrasında ajans içi görev tahsisine dikkat etmek,

xix. Performans değerlendirmesini **360 derece geri bildirim** yöntemiyle yürütmek,

xx. Ajansların küçük kurumlar olmasının bir dezavantajı olarak görülebilecek kişisel ilişkilerin ön plana çıkma riskini göz önünde bulundurarak, personel için açık ve objektif kariyer planlaması yapmak, (Benzer nitelikteki çalışanlara eşit iş ve gelişim fırsatları sunmak, yükselme fırsatlarını objektif performans kriterlerine göre belirlemek ve görev değişikliklerini nesnel gerekçelere dayandırarak personel nezdinde güvenilir ve sahiplenilen iş ortamı oluşturmak)

xxi. Hizmet alımı yöntemiyle istihdam edilen personelin çalışma koşullarını, özellikle hizmet alımı ihalesi aşamasında **yüklenici firmaların sağlaması gereken asgari standartları yükseltmek** yoluyla iyileştirmek ve bu konuda ajanslar kanadında yönlendirici ve sahiplenici bir tutum benimsemek,

xxii. Ajans uzmanlarına aşağıdaki konularda nitelikli eğitim programları sunmak ve uzmanların bu konularda bölgelerinde danışmanlık vasıflarını güçlendirmek:

- Çöç yönetimi
- İş sağlığı ve güvenliği, insan onuruna yakışır iş
- Kentsel dönüşüm

5.3. Ajansların Dış Dünya ile İlişkilerine Yönelik Öneriler

Ajanslar, dış dünya ile ilişkilerinde sosyal politikalar ve sosyal kalkınma alanında öncelikleri ve hassasiyetleri açık bir duruş sergilemelidir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE, DİL VE SÖYLEM:

i. Sosyal kalkınma ve sosyal politikalar alanında ajanslar arası kavramsal uzlaşmayı sağlamak; özellikle bölge planları, çalışma programları ve program rehberlerinde birbiriyle tutarlı ve açıkça ifade edilmiş olan kavramları ajanslar arası bir çalışmayla oluşturulacak olan bir **sosyal politika kavramları sözlüğüyle** paylaşımına açmak,

ii. Yer, zaman ve sosyal bağlam eksenlerinde gelişen bir kavramsal çeşitlilikle bölgesel sosyal politika ihtiyaç ve önceliklerini belirlemek, (Örneğin; “dezavantajlı kesimler” gibi her bölgede farklı tezahürleri olan kavramları yer, zaman ve sosyal bağlam ekseninde ayrıntılarıyla, bölgesel farklarıyla analiz etmek)

iii. Ajans dilini halka yaklaştırmak, dilde sadeleşmeye gitmek, yerel halkın anlayacağı dilde bölge planı ve teklif çağrısı broşürleri hazırlamak,

- Kooperatifçilik
- Sivil toplum, sosyal diyalog ve katılım
- Sosyal araştırma yöntemleri, katılımcı yerel sosyal kalkınma uygulamaları
- Toplumsal cinsiyet ve kalkınma
- Toplumsal şiddetle mücadele
- Yoksulluk ve sosyal koruma

xxiii.

Temel sosyal politika kurumlarıyla tanışma toplantıları ve çapraz eğitim programları düzenlemek. (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları, İŞKUR, Kent Konseyleri vb.) bu kapsamda geliştirilebilecek tedbirler arasında sayılabılır.

İLETİŞİM STRATEJİSİ:

iv. Ajans için nitelikli paydaş analizleriyle desteklenen bir iletişim ve halkla ilişkiler stratejisi belirlemek,

v. Ajans iletişim stratejisinin bir parçası olarak Bölgenin özelliğine ve ajansın kurumsal kimlik tercihi- ne uygun bir etik referans noktası kullanmak, (Yeşil Ajans, Kadın Dostu Ajans, Doğa Dostu Ajans, İnsan Onuruna Yakışır İşten Yana Ajans, Adil Ticaretten Yana Ajans, Organik Ajans, Yerel Üreticiden Yana Ajans, Geri Dönüşümden Yana Ajans, vb. gibi)

vi. Ajans uzmanlarının duruşunu yükseltmek, uzman- ların toplum liderliği vasıflarını güçlendirmek için çaba göstermek.

EŞGÜDÜM VE DİYALOG

vii. Ajans sorumluluk bölgelerinde diğer kurum ve ku- ruluşlar tarafından yürütülen sosyal politika uygula- malarını takip etmek, proje ya da program yürütücüle- riyle sürekli iletişim halinde olmak. Bu önerinin hayata geçmesi içinse bir takip sistemi oluşturmak veya he- nüz tam işlerlik kazanmamış olan İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi'ne eklenecek yeni fonksiyonlarla (gö- rev/işlev) daha fazla paydaşın sosyal politikalar konu- sunda güncelleme yapıp, il ve bölge genelinde olan bi- tenden haberdar olmasını sağlamak. Böylelikle;

a. Benzer sosyal sorunlara dönük politika geliştiren kurum ve kuruluşların birbirlerinden haberdar olmaları- nı sağlamak, birbirleriyle eşgüdümlü olarak çalışmalarını için ortam hazırlamak,

b. Yapısı içinde sosyal sorun olduğu halde henüz uy- gun politika geliştirilmemiş **sosyal niş alanlarını** belir-lemek (Örneğin: seyyar satıcılar, ev hizmetlerinde çalı- şan kadınlar, vb.),

viii. Ulusal sosyal kalkınma göstergeleri ve ilgili bir kı- lavuzun yanı sıra ajans bölgeleri arası sosyal politika verilerinin ve haberlerinin, iyi uygulama örneklerinin paylaşılacağı, bölgesel sosyal politika araçları arasında rekabetçi, gelişimi tetikleyici bir paylaşım ve karşılaştı- rma olanağı veren bir koordinasyon platformunu inter- net üzerinde kullanıma açmak,

ix. Ajans bölgelerinin öncelikli sosyal politika müdahale- si / özel ihtimam gerektiren ve kırılma gruplarını daha fazla nicel ve nitel veriye dayandırarak tespit etmek. Bu grupların ve gerekli müdahale yöntemlerinin tespiti için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıyla ortak yürütülecek bir çalışmayla bir "**Özel İhtimam Gerektiren ve Kırılma Grupları İçin En İyi Sosyal Politika Kılavuzu**"nu hazırla- mak, çalışmanın yerelde ilgili karar alıcı ve hizmet su- nucu kuruluşlara aktarımını sağlamak,

x. Teknik destek programları kapsamında kamu ku- rumlarıyla sivil toplum örgütlerinin/toplum merkez- li girişimlerin buluşmalarına öncülük etmek, eğitim ve danışmanlık hizmetlerini bölge sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasında eşleştirme marifetiyle te- darik etmek, bunun için ajansları yetkilendirici şekilde mevzuat değişikliği talebinde bulunmak.

YAYGIN EĞİTİM VE BİLİNÇLENDİRME

xi. Bölgelerde ön plana çıkan eğitim ihtiyaçlarıyla ilgi- li eğitim programlarının hizmet alınan kurumlarca ge- liştirilmesine ön ayak olmak, eğitim taleplerinin özel sektör tedarikçilerince doğru takip edilmesi ve talebe cevap verilebilmesi konusunda etkin aracılık işlevi gör- mek (Özellikle teknik destek programlarında yaygın olarak talep edilen ancak piyasada henüz cevap vere- cek nitelikte eğitim programı bulunmayan konu başlık- larıyla ilgili programların geliştirilmesi için gerekli tek- nik şartnamelerin oluşturulmasına öncülük etmek.),

xii. Ajans internet sitelerinde yer verilecek bir "sos- yal kalkınma gündemi" bağlantısı altında bölge için ön- celikli olan sosyal kalkınma gündemiyle ilgili istatistik- veri, hukuki çerçeve, sosyal girişimler ve olası finans- man kaynaklarına dair bilgilendirme ve tanıtım içerik- li kaynakları paylaşmak. Tüm ajans internet sitelerinde sosyal politika gündemini açmaya öncelikle bu raporla paylaşarak başlamak.

ARAŞTIRMA VE YAYIN

xiii. Sosyal hayattaki cansızlığın dışarıya göçü tetiklediği şehirlerde kent merkezlerinin canlanmasına ve dolayısı- yla dışarıya göçün kontrol edilmesine katkı sağlayabilecek sosyal altyapı (kültür ve kongre merkezleri, konser salon- ları, halk eğitim merkezleri, kütüphane, sinema, tiyatro, konser salonları, toplum merkezleri, açık ve kapalı spor tesisleri, sürekli eğitim merkezleri, rekreasyon alanları, yurtlar, çocuk yuvaları, yaşlı bakım evleri vb.) yatırımları- nın teşvik ve eşgüdümünü sağlamak, bunun için ise ön- celikli olarak bir sosyal altyapı/donatı ihtiyaç değerlendiri- mesi yapmak,

xiv. Diğer kurumlardan veri talep edilirken, ulusal endeksler, TÜİK sınıflandırması ve geliştirilecek muhtemel gös- terge setleri arasında bir standart belirlenmek koşuluyla verilerin tüm ajans bölgelerinde aynı başlıklar altında talep edilmesini sağlamak, bu kapsamda önem taşıyan politika tedbirleri arasında yer almaktadır.

5.4. Ajansların Henüz Temas Halinde Olmadığı Çevre İle İlişkilerine Yönelik Öneriler

Ajansların henüz temas halinde olmadığı kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle iletişime geçilmelidir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

i. Bölgelerdeki sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerini artırmak ve kurumsal kapasitelerini geliştirmek için ajans gözetiminde **sivil toplumu güçlendirme toplantıları** düzenlemek veya Sivil Toplum Geliştirme Merkezi gibi kuruluş- lar tarafından düzenlenmesine aracı olmak,

ii. Ajans içi uzmanlık dağılımına bağlı olarak teşkilat yapısında tanımlanabilecek bir sosyal politikalar koordinasyo- nu kişisi veya komisyonu aracılığıyla sosyal yatırımlarla¹⁴ ilgilenen sivil toplum kuruluşlarına kılavuzluk işlevini yerine getirmek, uluslararası sivil toplum eşleştirmeleri yapmak, bölgedeki sivil toplum kuruluşlarının dış dünya ile iletişim kurarak yeni ve yeni olduğu kadar yerele uyarlanabilecek uygulamaları bölgelerine taşıyabilmelerine katkı sağlamak,

BİLGİ ADAMLAR VE KADINLAR: YEREL KANAAT ÖNDERLERİ

iii. Yerel toplum ilişkilerini, güç dengelerini, hassasiyet noktalarını, ihtiyaçları ve çözüm yollarını iyi tanıyan ve sözü geçen öncü nitelikte kişilerle irtibata geçmek, resmi toplantı düzeni dışında doğal fikir alış veriş mekân ve olanakla- rını tespit edip bu kişilerin bilgi ve görüşlerinden faydalanmak, (Örneğin A ilçesinde, esnaf B kişisi ile gerçekleştirile-cek bir çay sohbeti)

KOOPERATİFLER

iv. Mali destek programları tasarım ve uygulamasında üretici kooperatiflerinin ihtiyaç ve kapasitelerini gözetmek; genel itibarıyla sosyal kooperatiflerin kurulmasına yönelik danışmanlık ve yönlendirme hizmeti sunmak,

14) Sosyal yatırım burada toplumsal veya ekonomik olduğu kadar toplumsal fayda sağlamak için kullanılan finansal kaynaklar anlamında kullanılmıştır. Sosyal sorumluluk yatırımı, sosyal işletme yatırımı, sosyal etki yatırımı gibi türleri sıralanabilir.

ÇAĞDAŞ BELEDİYECİLİK

v. Çağdaş belediyecilik gibi sosyal politikaların çok etkin işletilebileceği alanlarda mali ve teknik destek programları sunmak,

KENT KONSEYLERİ

vi. Ulusal ölçekte, öncelikli sosyal politika başlığı olarak ifade edilen göçün, kentlerde iyi yönetişimini sağlayabilecek ve bu bağlamda kurumsal misyonu gereği konuyla doğrudan ilgili olan kent konseylerinin teknik ve mali destek programlarından doğrudan ve/veya dolaylı olarak faydalanabilmeleri için gerekli bilgilendirme faaliyetlerini gerçekleştirip, konseylerin destek programlarına uygun başvuru sahipleri arasında listelenmesini sağlamak, kolaylaştırıcı hukuki düzenlemeler için aracılık yapmak,

TAŞRA TEŞKİLATIYLA EŞGÜDÜM

vii. İŞKUR'un illerde yürüttüğü İşgücü Piyasası Analizi çalışmalarına yönlendirici ve yürütücü olarak dahil olmak,

viii. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile bölgesel ihtiyaç ve strateji tespiti için yakın diyalog ortamı oluşturmak,

ajansların sosyal politika geliştirme potansiyellerini artıracakları gibi, bölge içerisinde gerçekleştirilecek olan potansiyel çalışmaların da önünü açacaktır.

10. KAYNAKÇA

- Kothari, U.&Minogue M. (2002) Development Theory and Practice: Critical Perspectives, Palgrave
- Cowen, M.&Shenton, R. (1995) "The invention of development", in: Jonathan Crush (Hrsg.), Power of development. Routledge, London
- Escobar, A. (1991) Encountering Development in Sachs, W. Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power, Zed Books
- UNRISD, Erişim: <http://www.unrisd.org>
- Yolcuoğlu, İ. Galip (2001) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurulması, SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün Kapatılması ve Taşra Teşkilatının İl Özel İdarelere Devredilmesi Konusunun İrdelenmesi
- Gosta, E. (1990) The Three Worlds of Welfare Capitalism, Princeton NJ: Princeton University Press
- Sen, A. (1999) Development as Freedom, Oxford University Press
- Barrientos, A. (2008) Social Protection and Poverty Reduction, Cenevre

*"İnanıyoruz ki, bugün karşılaştığımız temel sorun küreselleşmenin dünyanın bütün insanları için olumlu bir güç olmasının temin edilmesidir. Küreselleşme büyük fırsatlar sunarken, mevcut durumda getirileri oldukça dengesiz bir şekilde paylaşılmaktadır." Birleşmiş Milletler Binyıl Bildirgesi-Eylül 2000
...ve Kalkınma Ajansları bu dengesizliğin giderilmesinde istekli ve etkili bölgesel kuruluşlar olacaktır.*

EK : SOSYAL POLİTİKALAR DEĞERLENDİRME FORMU

FAALİYET ALANI	SOSYAL POLİTİKALARLA TEMASI	PROGRAM OLUŞTURMA	UYGULAMA
<p>Teklif Çağrısı</p> <p>Sosyal kalkınma konulu bir mali destek programı ilan ettiniz mi? Adı, yılı, bütçesi nedir?</p> <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Öncelik alanları nelerdir? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Program oluşturmadan önce herhangi bir ihtiyaç ve kapasite araştırması ve değerlendirmesi yaptınız mı? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Programa başvuru ve değerlendirme aşamalarında program hedef gruplarının ihtiyaç ve kapasitelerine göre pozitif ayrımcılık benzeri farklı uygulamalar yaptınız mı? <p>CEVAP:</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Programın öncelik verdiği sosyal grupları belirtiniz. <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> İhtiyaç ve kapasite değerlendirmesinde hangi yöntemi kullandınız? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Paydaş veri tabanı oluşturduğunuz mu, verilerinizi kadın-erkek ayrımlı topluyor musunuz? <p>CEVAP:</p>
	<ul style="list-style-type: none"> Başarılı projelerin adları ve faydalanıcılarından örnekler verir misiniz? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> MDP Değerlendirme Komitelerinizde sosyolog/ sosyal politika uzmanı vb. görev aldı mı? <p>CEVAP:</p>	

FAALİYET ALANI	SOSYAL POLİTİKALARLA TEMASI	PROGRAM OLUŞTURMA	UYGULAMA
<ul style="list-style-type: none"> Doğrudan Faaliyet Mali Destek Programı Sosyal kalkınma konulu bir DFD programı ilan ettiniz mi? Adı, yılı, bütçesi nedir? 	<ul style="list-style-type: none"> Sosyal Kalkınma ile ilgili başarılı gördüğünüz DFD'lerin adları nedir? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Program oluşturmadan önce herhangi bir ihtiyaç ve kapasite araştırması ve değerlendirmesi yaptınız mı? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> DFD programlarınızdan sivil toplum kuruluşlarının yararlanma oranını belirtiniz? (Örnek: ... adet DFD başvurusu içinde ....adet STK statüsünde başvuru sahibi, ... adet desteklenen DFD başvurusu içerisinde, ...adet STK) <p>CEVAP:</p>
		<ul style="list-style-type: none"> İhtiyaç ve kapasite değerlendirmesinde hangi yöntemi kullandınız? <p>CEVAP:</p>	
<p>Teknik Destek</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teknik destek rehberinizde sosyal kalkınma önceliğiniz var mı? Varsa kısaca belirtiniz. <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Program oluşturmadan önce herhangi bir ihtiyaç ve kapasite araştırması ve değerlendirmesi yaptınız mı? İhtiyaç ve kapasite değerlendirmesinde hangi yöntemi kullandınız? <p>CEVAP:</p>	<ul style="list-style-type: none"> Teknik desteklerden yararlanıcıların aşağıdaki gruplar arasındaki oransal dağılımını yazınız: <ul style="list-style-type: none"> Kamu kurumları Ticaret Odaları Meslek Kuruluşları ve Odalar Yerel Yönetimler Dernekler Birlikler Kooperatifler Borsalar <p>CEVAP:</p>

Bölge Planı	<ul style="list-style-type: none"> • Destek programları dışında Bölge Planlarında sosyal alanlardaki stratejik amaç/öncelikler nelerdir, 2012 çalışma programınızda araştırma/destek programları var mıdır? <p>CEVAP:</p>
Çalışma Programı	<ul style="list-style-type: none"> • 2012 Çalışma Programınızda sosyal politika alanında belirlenen öncelikler var mıdır? Varsa nelerdir? Hedef kitleler nelerdir? <p>CEVAP:</p>
Bölgede Yapılmış Olan Diğer Çalışmalar	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgenizde faaliyet gösteren STK yada kamu kurumları tarafından bölgeniz özelinde yapılmış nitelikli çalışmalar var mıdır? Varsa bu çalışmalarda yer alan öncelikli sorun alanları ve çözüm önerileri nelerdir? <p>CEVAP:</p>
Danışmanlık ve Yönlendirme	<ul style="list-style-type: none"> • Ajansınızın danışmanlık sağladığı ya da yönlendirmesiyle gerçekleşmiş bir sosyal girişim, proje, vb. var mıdır? Özet bilgi verir misiniz? <p>CEVAP:</p>
Koordinasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Ajansınız bölge sosyal politikalarına yönelik herhangi bir ortak akıl toplantısı, çalıştay, ortaklık geliştirme, vb. toplantısı düzenledi mi? Özet bilgi verir misiniz? <p>CEVAP:</p>
Araştırma	<ul style="list-style-type: none"> • Ajansınızın tamamlamış olduğu herhangi bir sosyal araştırma raporu var mıdır, hangi yöntemle hazırlanmıştır? Özet olarak verebileceğiniz önemli sonuçlar nelerdir? <p>CEVAP:</p>
Uluslararası İlişkiler	<ul style="list-style-type: none"> • Ajansınızın herhangi bir uluslararası kalkınma örgütüyle sosyal kalkınma odaklı işbirliği, danışma, konferans organizasyonu vb. teması var mıdır? <p>CEVAP:</p>
Ajans İşleyişinde Sosyal Kalkınma Duyarlılığı	<ul style="list-style-type: none"> • İnsan kaynakları politikanız, erişilebilir hizmet standardı, yönetim gibi konularda Ajansınıza özel bir uygulamanız, önceliğiniz var mı? <p>CEVAP:</p>

Bu güne kadar yürüttüğünüz saha çalışmaları, istatistiki veri değerlendirmeleri ve destek programlarından yola çıkarak Bölgeniz özelinde en öncelikli olduğunu söyleyebileceğiniz yalnızca bir sosyal kalkınma sorunu ve/veya öncelikli müdahale gerektiren, kırılman sosyal grup yazınız. Bu gruplara yönelik herhangi bir desteğiniz/müdahaleniz veya müdahale planınız varsa belirtiniz.

Örneğin: ...KA: Göç / geride kalan yaşlı köy nüfusu

...KA: Toplumsal şiddet/ genç evli kadınlar

...KA: Yoksulluk/ ev sahibi olmayan, tek maaşla geçinen aileler

CEVAP: -----

-----

23 Haziran 2012 Kuruluştan Bugüne Kalkınma Ajansları ve Sosyal Politikalar Buluşması / Gaziantep

*Özgürleşmeden doğan bir üretkenlik ve
bunun insanlığa getirdiği ayrıcalıksız mutluluk için
sosyal politikaları tartışmaya açıyoruz...*

Sosyal Politika Açılımları Çalışma Grubu

